

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

א א ב מ"י פ"ה מהל'
סוכה הלכה כג סמנ
עשין מג טוש"ע א"ח ס"י
תרכו סעף א:
ב ג מ"י פ"ג מהלכות
טומאת מת הלכה א
סמנ עשין רלא:

רבינו חננאל

חֲזִיין פֿרס. מסך לפני הפתח וְשֶׁ
פֿרָק קמא דְּצִלָּה (דף יד: וְשֶׁ)
חֲזִיין לְנִיזִיתָא. פֿי צְנוּטֶרס לְכַסּוֹ
וְאִי אֲפֶסֶר לומר כֵּן דְּשַׁעַם
מחורט כלי עץ דִּלְחַקֶּשׁ לֶשֶׁק וּצְמַסְכָּת
כֵּלִים פֿי"ו [מ"ח] חֵקן גָּבִי כְּלִי עוֹר
וְכִלֵּי עֵץ זֶה הַכֵּלל הָעֹשִׂי לְחִיק טמא
וְלַחֲפִי טהור וְחֵקן נָמִי פֿכ"ו [מ"ו]
צִמָּס: כֵּלִים עוֹר שֶׁשְׁאֵלוּ חִיפִי לְכֵלִים
טְהוֹר דֵּהא דִּפְלִיגִי הָחֵס לְמַשְׁקוֹלָת
טמא וְרַבִּי יוֹסִי מֵטֵרֵר מִשּׁוּם דִּהְעֹשִׂי
לְכִסּוֹת מַשְׁקוֹלָת פֻּעֲמִים שֶׁמִּקְבְּלִין צו
דָּבָר וּר' יוֹסִי מֵטֵרֵר מִשּׁוּם דִּיעִיקְרוּ
לְכִסּוֹ וְרִצֵּן לומר הֵכָּא שְׁעוּשִׁין לְקַבֵּל
זֶהוּ דָּבָר: **מַסְכְּכִין** בְּבוּדִיא.
עֲשׂוּיָה הֵיא לְקַבֵּל תַּמְרִים כְּדֵאֲשַׁכְחֵן
צִמְחוּת פֿרָק נַעֲרָה (דף יז:) וְזֵל הַצ
לִּיה מִתַּמְרֵי דְעַל בּוּדִיא וְאִתָּא אֵס כֵּן
מִקְבֵּלָת טוּמְאָה מִדְּרַבָּנָן כְּדָף שֶׁל
נִתְחַמֵּץ פֿרָק הַמוֹכֵר אֶת הַבֵּית (דף י"ג)
דף י"א: וְהֵיאָל מַסְכְּכִין זֶה יוֹשֶׁה לומר
דֵּהֵיאָל דִּלִּית לִּיה גִּדְנָפָא הֵיא הָעֲשׂוּיָה
לְקַבֵּל תַּמְרִים וְהָךְ מוֹקֵמִין בְּדִלִית
לִּיה גִּדְנָפָא דֵּהֵיאָל וְדִלִי עֲשׂוּיָה
לְסִיבּוֹן וְטַהוּרָה:

הדרן עלך מוכה

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידו חובתו. גממרא מוקי לה שמואל בגובהה עשרה דפחות מכאן לא חשיב אהל להפסיק ומליין למימר דשמואל לטעמיה דמכשנר צפרק קמא (דף י.) תחתונה כשאין צעלינה עשרה אצל לאינן אמוראי דפסלי משום דעלינה חשיבא אהל אע"פ שאינה גבוהה י' הוא הדין דחשיב אהל להפסיק ושמואל מטה שאני כדאמר בגמרא דהויא לה מטה אהל עראי הלכך כולהו מודו דצפחות מעשרה לאו כלום היא: **ראיתם** טבי עבדי שהווא תלמיד חכם. עזר כשר היה כדאיתא צפרק שני דצרכות (דף יט:) וצירושלמי תני שהיה מניח תפילין ולא מיחו צידו חכמים ופרין מחלפא שיעח"י דרנן גמליאל דהא הכא גצי סוכה מיחו צידו חכמים מלישב בסוכה שהרי היה יטן תחת המטה ומשני שהיה עושה כן שלא לדחוק את חכמים שהיו ישנים בסוכה ופרין אי שלא לדחוק את חכמים ישב לו חוץ לסוכה ומשני דרובה היה לשמוע דברי חכמים: **תנן** התם. צאהלות פ"ג [מ"ן] אחד חור שחררוהו מים ארישא קאי דליירי ציצ צהוא קמור תחת הציח וקמ"ל אע"פ שנעשה ע"י מים או שרצים: יליף

לִי:

טומאה הוא כדאמר' סוף
שפני מה אמרו וילן טמא:
דבהן גיגית שעושין זה שער
ומי לא מקצלי טומאה אלא

שהן טמאות ושל טבריא שהן טהורות על
מה נחלקו על שאר מקומות מר סבר כיון
דליכא דיתיב עלייהו כדטבריא דמיין ומר
סבר כיון דמקרי ויתיב עלייהו כדאושא
דמיין אמר מר כל החוצלות מטמאין טמא
מת דברי ר' דוסא והתניא וכן היה רבי דוסא
אומר כדבריו לא קשיא הא דאית ליה
גדנפא הא דלית ליה גדנפא מיתיבי חוצלות
של שעם ושל גמי ושל שק ושל ספירא
מטמא טמא מת דברי ר' דוסא וחכ"א אף
מדרס בשלמא למאן דאמר מרזובלי של
שעם ושל גמי חזו לכינתא דפירי של שק
ושל ספירא חזו לגולקי וצני אלא למ"ד
מחצלות ממש בשלמא של שק ושל ספירא
חזו לפרסי ונפוותא^ט אלא של שעם ושל גמי
למאי חזו חזו לנזיאתא איכא דאמרי בשלמא
למ"ד מחצלות ממש של שעם ושל גמי חזו
לנזיאתא של שק ושל ספירא חזו לפרסי
ונפוותא אלא למ"ד מרזובלי בשלמא של
שק ושל ספירא חזו לגולקי וצני אלא של
שעם ושל גמי למאי חזו חזו לכינתא דפירי
תניא א"ר חנניה כשירדתי לגולה מצאתי זקן
אחד ואמר לי מסככין בבודיא וכשבאתי
אצל ר' יהושע אחי אבא הודה לדבריו
אמר רב חסדא והוא דלית ליה גדנפא אמר
עולא הני בודיתא דבני מחזא אלמלא קיר
שלהן מסככין בהו תניא גמי הכי מסככין
בבודיא ואם יש להן קיר אין מסככין בהן:

הדרן עלך מוכה

הַיֵּשֶׁן * תַּחַת ⁽⁶⁾ הַמִּטָּה בַסּוּכָה לֹא יֵצֵא יָדֵי
 חוּבְתּוֹ אִמֵּר ר' יְהוּדָה נוֹהֲגִין הֵינּוּ
 שֶׁהֵינּוּ ⁽⁷⁾ יֵשְׁנִים תַּחַת הַמִּטָּה בִּפְנֵי הַזְּקֵנִים
 וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דְּבַר אִמֵּר רַבִּי שֶׁמֶעוֹן מַעֲשֶׂה
 בְּמִבֵּי עַבְדּוֹ שֶׁל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה יֵשֶׁן תַּחַת
 הַמִּטָּה וְאָמַר לָהֶן רַבֵּן גַּמְלִיאֵל לְזִקְנִים רֵאיוּתָם
 טְבִי עַבְדִּי שֶׁהוּא תַלְמִיד חֹכֵם וְיֹדֵעַ שֶׁעַבְדִּים
 פְּטוּרִין מִן הַסּוּכָה לְפִיכֵךְ יֵשֶׁן הוּא תַּחַת
 הַמִּטָּה וּלְפִי דְרִכְיֵנוּ לְמַדְנוּ שֶׁהַיֵּשֶׁן תַּחַת
 הַמִּטָּה לֹא יֵצֵא יָדֵי חוּבְתּוֹ: גַּמ' וְהָא לִּכְא
 עֲשֶׂה ⁽⁸⁾ תִּרְגְּמָא שְׁמוּאֵל ב' בַּמִּטָּה עֲשֶׂה תֵּנָן
 הֵתָם ⁽⁹⁾ אֶחָד חוֹר שְׁחִרְרוּהוּ מִיָּם או שְׂרָצִים
 או שֶׁאֲכַלְתּוּ מַלְחַת וְכֵן מְדַבֵּךְ אַבְנִים וְכֵן
 סוֹאֵר שֶׁל קוֹרוֹת מֵאֵהֵל עַל הַטּוּמָאָה רַבִּי
 יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל אֵהֵל שְׂאִינוּ עֲשׂוֹי בִּידֵי
 אָדָם אֵינוּ אֵהֵל מֵאֵי טַעֲמָא דְרַבִּי יְהוּדָה
 יֵלֵף

לִי

חדות לשכיבה הן ולא לתשמיש אחר:
 ין לך אדם שוכב עליהן: כיון דִּיכֹחַ
 הם רגילין לייחדן לכך: דמקרי ויתבי.
 בן היה ר' רופא אומר כדבריו. של
 ר' יוסי דזו וזו מסכלין זה אלמא
 לאו כלי הוא לקבל טומאה: גרנפא.
 כעין שפה סביב גבוה מעט לקבל מה
 שנוחנין זה ועשויה לתשמיש לתת
 פירות על גבה: דִּלִּית ביה גרנפא.
 אפילו כלי לא הוּא דלספק על גבי
 אהלִים עשויה: שעם. פוּי"ל מן
 שיפה: ש"ל שק. מנוהה של עזים:
 ש"ל ספירא. ממה שמסתפר מלואר
 הסוס ומנונו: מַשְׁמַאין טמא מת.
 ולא מדרס דכלי הן ולא לישיבה:
 בשלמא לִמָּאן דאמר. חוללות היינו
 מוצילי אִיכא למימר בכל הני דכי לא
 עזידן לשכיבה כלי הם לתשמיש אחר:

ש' ששם וש' גמיר. אף על פי שאין
נארגים היטב ויש הפרש בין בית
נר לבית נר: ראויין הן לבנתא
דפירי. פירות גסין שאין יונאין דרך
נקב קטן: ש' שק וש' ספירא.
שנארגים יפה: חזו לנזקי וצני.
כלים כעין שקין שנותנין בהן קיטניות
ופירות דקין: אלא לבאן דאמר
מחצלות פמש. שהן פשוטין ואין להן
בית קיטול: בשלמא ש' שק וש'
ספירא. לר' דוסא אע"ג דלאו לשכיבה
עבידי: חזו לפרסי ונפוזתא.
לילון כנגד הפתח כדמתרגס מסך
הפתח (שמות לה) פרסא דתרעא:
נפוזתא. לנפות בהן הקמה כמות
שהן נותנין עליו קמה וכופלין אותן
וקושרין בראש הכפל כעין ציט"ל
שלנו: לבאי חזיין. אליבא דרבי
דוסא דאמר לאו לשכיבה עבידן
אמאי טמאות שום טומאה: לנזייתא.

הדרן עלך מוכה

הַיֵּשׁוּן. לֹא יָצָא. לֵאמֹל מִפֶּסֶק
זִינוּ לְסֹכָה וְעִקֵּר יֵשִׁיבָה
הַסֹּכָה אֲכִילָה שְׂמִיה וְשִׁינָה^(א) : נוֹדֵהֶן
הָיִינוּ בָּהּ. טַעמָהּ מִפֶּרֶשׁ בְּגִמְרָה^(ב) לֵא
אֲמִי אֵלֶּה עֲרָא וּמִצְטָל אֵלֶּה קִצֵּעַ:
מַעֲשֶׂה בְּמִבְּרֵי עֲבָדָיו. וְעֲזִידִים פְּטוּרִין
מִן הַסֹּכָה דְּמִלּוֹת עָשָׂה שְׁהוּמָן גִּרְמָה
נָשִׁים פְּטוּרוֹת^(ג) וְכָל שֶׁהִאֲשָׁה חִיבָה
עַד נִמִּי חִיב כְּלֹאמְרִי^(ד) בְּחִגְיָהּ (ד)
(ה): וְלִפִּי דְרַבֵּינוּ לְמִדּוּנָה. כְּלוֹמֵר
אֲעִיפֵי שְׁלֵל אֲמַר לָנוּ לֵשׁ לִימּוֹד אֵלֶּה
חֲתַת הַמַּטָּה לֹא יֵאָר יְדֵי חוֹבְתָיו:
עַל הַנֶּהָר וְהַמֵּים חוֹטְטִין מִתַּחְתִּיהָ
יֵאָחַז וּמִתְבַּקֵּעַת מֵאֲלִילָהּ: וְכֵן מְדַבֵּר.
מִפְּרִדּוֹת^(ז) זוּ מִזֹּו וְשׁ שֶׁסֶּ אֵלֶּה טַפַּח:
הַ נִּקְסִים בְּיֵהִם וְשׁ בָּהֶן אֵלֶּה כָּל אֵלֶּה
לְעֹשׂוֹתוֹ אֵלֶּה: אֵינוּ אֲדִיל. לְעוֹמָמָה:
אֵלֶּה

אזל

ועדינים ולסכך בהן תנינן וכן המתיר ראשי מעדנים

(א) לעיל י: (ב) לעיל יא.
(ג) [לעיל י:], (ד) אהלות
פ"ג מ"ז, (ה) עיין עירובין
מד. וברש"י שם ד"ה כדי
שיאכל, (ו) כא: (ז) לקמן
כח ע"א.

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה לו
שרצים כגון חולדות
ואיטות היא תנשמת
בלא עינים הק"ד:

ליקוטי רמ"י

נוהגים היינו ישנים
תחת המטה. למטה
לגבי סוכה אהל ערלי הוא
שמסלקין אותו ממקום
למקום [לעיל יא.]

הגהות וציורים

א [פי] כמו נפה
וכברה ערוך (גליון):
ב בדפוס איתא
ברזובלי ובכת"י אי'
בגמ' "מזבלי" כברש"י
שלפנינו: **ג** בכת"י
ומופרדות:

לעזי רעז"י

פוויי"ץ. פירוש קעס, מין
גומא (רס"י יומא דף עח
ע"ג). בוויי"ץ. פירוש
כברה (רבינו חננאל, ערוך
ערך פרס ז' ועיין ערוך
ערך כזר א').

פ"ב הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו. הרגמה שמורא במטה עשרה נעשה אהל והיושב בה אינו ישן בסוכה: **תנן** החם באהלות פ"ג (מ"ז) טפח על טפח על רום טפח מרובע מביא את הטומאה כ"ר עד אחד [חור'] שחררהו מים או שניקבוהו מים או שרצים או אכלתו מלחת ארץ מליחה וכן מדבר של אבנים וכן צבר של קורות צבורות זו על זו ר' יהודה אומר כל שאינו בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפין

חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה עַל רִ"ח (א) נִרְאֶה דְּחֶסֶד וְלֹא מִטְמֵא טִמְא מֵת וְכו' בְּשִׁלְמָא לַמֶּלֶךְ מִזְבְּלֵי חֻלְלֹת שֶׁל שַׁעַם וְשֶׁל גְּמִי חֲזוּ וְכו'.

(ב) שָׁמַח כּוֹן: (ב) וְנִחְמְסִי
 קִיגְוֹ. פֶּרֶשׁ פִּיג' מַגְבִּי.
 (ג) עֵשֶׂי חוֹסֵי עֵרֻזִּים עֲנֵה.
 דִּבְרֵי: (ד) מוֹסְפֵי עֲנֵה.
 פֶּרֶשׁ פִּיגְוֹ: (ה) אֱהָלוֹת
 פִּיז' מֵאָה, (ו) יוֹמֵא הֵב,
 (ז) פֶּרֶשׁ פֶּרֶק ג' הֵב,
 (ח) פֶּרֶשׁ מִי קֶבֶה,
 (ט) פֶּרֶשׁ תּוֹרֵעַ פֶּרֶשָׁה
 ה פִּיגְבֵּי הִי"י, (י) יוֹמֵא
 מֵאָה, (יא) אֱהָלוֹת פֶּרֶק ג'
 מֵאָה, (כ) שֶׁם, (כא) דִּמְכֵּרֶה
 פִּיגְוֹ, (כב) רוֹשֵׁם, (כג) עֵינִי
 תּוֹסֵפוֹת זִבְחִים קִיגְוֹ. דִּבְרֵי
 רַעַל, (כד) לִקְשֵׁן עֲצוּד בֵּה,
 (כה) פִּיגְבֵּי הֵב, (כו) עֵרֻזִּים
 לִי:.

אח"כ אהר"י רביב"ה, אהלים טו"בא כתיבי צפרשת פרה לרצות אף העשוי מאיליו: מפני קבר החדום, כל שם קבר ההוא וטומאת ההוא שצ"ס לשון ספק הוא כהוא שאינו גלוי. מפני קבר ההוא שכל העיר היו מסופקין שמה י"ש שם קבר ואין לו למת חלל טפה

יְלִיף אֶהֱיָ אֶהֱיָ מִמִּשְׁכָּן
אִדָּם נָמִי לֹא יִצִּיָּא
צִמָּה מְדִלִיקִין (שְׁמַח דָּף כו': וְשֵׁ)
טוֹמָאחַ אֶהֱיָ אֶהֱיָ פִּשְׁתָּן

יִרְיָה אֲדָה אֲדָה מַמְשֵׁכָן. וְאִ"ת אִי מַמְשֵׁכָן יִרְיָה אֲפִילוּ עֲשׂוֹי צִדִּי
אֲדָם נִמְי לֹא יִצִּי אֶת הַטּוֹמָה אֲלֵא פֶשֶׁתָן כְּדֹאשְׁכֶתָן פֶּרֶק
בְּמֵה מְדַלִּיקִין (שַׁבָּת דף ס: וְסֵפֶה) דַּחֲנָן כָּל הַיּוֹאֵל מִן הָעֵץ אִינוּ מַטְמָא
טוֹמָה אֲהֵלִים אֲלֵא פֶשֶׁתָן וִירְיָה בְּגִמְרָא אֲהֵל אֲהֵל מַמְשֵׁכָן וִירְיָה דְּכָל

פ"ג מהלכות
פרה הלכה ז סמג עשין
רלב:

ובסלעין מ"ט דרבי יהודה
 יליף אהל אהל כתיב הכא
 אדם כי ימות באהל וכתיב
 והתם ויפרש את האהל
 על המשכן מה להלן בידי
 אדם הכא נמי בעיק אהל
 העשוי בידי אדם. איני
 התנן במס' פרה פ"ג
 חצירות סלו בירושלים
 וטעמיה ע"ג סעו ותחתייהו
 לחלוק פניו כפר התהום

(b) ריש"י ד"ה כל עיקר
ולא :

מַשְׁכֵּן, לָלֵא הוּא נִשֵּׂא
שׁוּם יוֹאֵל מִן הַעַן אֵלֶּה
פֶּסֶן כְּדֹכִיבִי שֶׁ
יִרְעוּתוֹ שֶׁ מִשׁוֹר וְשֶׁבֶר
וּבִמְדִירוֹת ^{1.72}
מִבְּרֵהוּ לִפְנֵי דַמְשֵׁן
דִּמְמִיחָה אֵל הַכֵּן
הַשׁוֹרֵף אֵל הַכֵּרֶם מִשֶּׁ
הַזְּקוּקִים שֶׁ עָלָה שֶׁ
מַעֲלֵת הַכֵּרֶם שֶׁנָּח אֲחִיו
הַכֵּרֶם וְנוֹעַן שֶׁ כֹּל
שִׁנְעָה יִמִּי מִפְּרִשְׁתּוֹ וְהוּ
כֵּן מִיְּנוּקוֹת מִלְּאֵן מִשֶּׁ
מִטָּמֵא וּמִזֵּן עִלּוֹ, וְשֶׁ
בְּיָדֵי הַזְּהוּרֹת, לְהַסְפִּיק
כִּי הַמִּיְנוּקוֹת לִקְרֹקֵץ אֵלֶּה
יִכְרִילוּ עַל קֶבֶר הַהוֹסֵם
לְכַתֵּם לְהַלְחֹם שֶׁ מִיִּם
לְקִירוֹת שֶׁ הַשְׁלֹטוֹ, וְכֵן
וּבִכּוֹרֹת שֶׁ אֲבִי, שֶׁל
מַעֲשֵׂה פֶרֶז צִבְלִי גִלְלִים
שֶׁל אֲצִינִים שֶׁזֶן מִלְּאֵן
טוֹמֵאָה כְּדֹלֶפֶת טוֹמֵאָה
שֶׁמַּעֲשֵׂה קִימָה לְדֹר
יוֹמָה (דף ב.) וּבִחִים
(דף ב.)

[6] במשנה פרה פ"א מ"ב
 ו' למיזעא פרי תחתוס' **[א]**
 ועיני במלכת שלמה כאן
 שכבת בדיעת תחתוס' כאן
 ש'ה ידוד ולא תחתוס' לה:
[3] צ"ל ש"ה **[ו]** ותוס' ש"ה
 בימא ד **[2]** **[בארת]**
(המים): **[א]** במשנה
 שלפנינו ובגמ' בברור
 הגי' כראש גדול ש"ה
 אדם. וכ"ה בהנחות
 מהרש"ם: **[7]** צ"ל
 ליתא חיבת "הממ" צ"ל
 המאחילים **כאח"ל**
אמרת וברא וא שצ"ל
 כאח"ל אמר אמרת וברא
 (דבש חמתי): **[8]** צ"ל
 חמתי **(המים):**
[9] צ"ל **לפנא** **(בארת)**
דובחל **[10]** פירק **בתרא**
דובחל **[11]** פירק **ק"ט**
(למין): **[12]** צ"ל בה
[13] **(דבריה):** **[14]** צ"ל
אחריכ **(למין):**
[15] **ההירש** הגיה **היה** **ע"ז**
 זה בתמיה וע"י ישוב ע"ז
 בח"ס ש"פ **אחולות**
 בשם מהר"ם **(למין):**

(מכת"י גמרא רבי יוסי
אומר ממקומו היה
משלשל וממלא. ע'
עירובין דף עט ע"א
במוס' ד"ה הרי הוא
[כו'] :

פריזו"י. פירוש רגיל צו
מכירו (עין רש"י עירובין
דף מז ע"א ד"ה גס זה).

מתני' בכרעי המטה. מטה שלמה: ר' יהודה אומר כו'. טעמא מפרש בגמרא שאין לה קצב שמיטלגלג על גבי המטה ור' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קצב בעינן: **גמ' אבא** סבך ע"י **המטה** ולא סמך בכרעיה אלא ע"י יתדות אלא כל דופני סוכה הן מטה כשרה:

שיטת ריב"ב

גמ' תרגמא שמואל במטה עשרה דכיון דגביהא עשרה וכו'. סבך הרי דר' זיל אין לשון פירוש הריב"ב דיל בה נכון וכן היה לו לומר כיון שבגובה עשרה היה ליה אהל בפני עצמו ואין זה עומד בצל סוכה אלא בצל אהל המטה:

מתני' אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה בלא אותן כרעי המטה פסולה. וטעמא מפרש בגמ': **גמ' לא שנו.** דרבי יהודה פוסל אלא סמך משם בכרעי המטה אבל סבך על גבי כרעי המטה כגון שניין ארבעה קונדיטין ונתן כרעי המטה קונדיט לקונדיט וסיבך על גבן כשרה דאמא דעמידי דרבי יהודה בכרעי לפי שאין לה קונדיטין ור' יוסי לא קבע דאמא דאמר מפני שבעמיה כרבי המקבל טומאה היה אין עמיה כרבי המקבל טומאה דעיקר עמדתה של סוכה ע"י קונדיטין הוא ונראה מדברי הרב ז"ל שהלכה כרבי יהודה ורבי דודי ז"ל פסק כתיב:

השנוה הראב"ד

(א) כתוב שם: (תרגומא שמואל במטה עשרה וכו') שמעתיא דאביי דאמר לא שנו אלא סמך וכו' ונראה מדבריו שהלכה כר' יהודה וז"ל נראה הלכה מדברי חכמים: **אמר אבהו:** מה לא ראה זה לומר דהלכה כחכמים והרי כל הסוגיא כולה כרבי יהודה אמוראי טעמיה לפרושי טעמיה. ושמא נשתכח לומר דלמאן קאמרי מפני שאין לה קצב לא קיימא לן סוכה דירת ענף היא ולמאן דאמר מפני שמעמיה דכר המקבל טומאה דמשמע דאליין בנה המעמיד וקאמרי ליה מעמיה עשאי בראש האילן או על גב גמל הא ספוקי שרי מעמידה נחמור ובעלי חיים שאינם ראוים לקטור כרעי יהודה דפסול להו להי הא אמרין [למאן ע"י טעמיה משום דלא חייב לשעבד אלא לחיוב חזא מלמא לא אולין בנה מעמיד ולא היה דלמאן דאמר מפני שאין לה קצב כיון דכל שנתא קרי' להו לכרעי המטה שהם עם המטה הוא לא כמי שאינם יכולים לעמוד ברות מלויה דיבשה דכה"ג לאו כלום הוא ויבנה דמכשרי בעדיין לה כמי שיכולה לעמוד ולת"ד מפני שמעמיה דכר המקבל טומאה לא שולכין אחר המעמיד אלא גזירה שמה יסבך כהם אומרים זה עומד זה מעמיד כמו שראוי לך לראוי לך אלא עשה סוכתו בראש האילן או על גבי גמל לא גזר משום דלא שכיחא הואיל ואינה ראויה ליום טוב ועולם הלכה כר' יהודה כדרך המנהג המקור בדיו:

אדעמיה בלאו ההיא דתפלין הוה מצי למיפך למה יהא מוחה צו.

ואפשר דהוה סליק אדעמיה שהיה מוחה צו כדי שלא יצרך עליה אי נמי שלא יצא לעשות אותן ממות עשה שיש

אסור בעשייתן למאן דלית ליה נשים סומכות רשות כחפליין ומשה' פריקו שלא מיהא צו רבן גמליאל אלא הוא עצמו היה נכנס תחת המטה שלא לדחוק את החכמים.

ולענין הלכה ק"ל כמ"ד נשים סומכות רשות אפילו

נמזות עשה שיש בהן זד אסור שלא במקום מזהו* לעשותן שאע"פ שאין חייבות בדבר וטולות עליו שכן ולפיכך רשאות לבדן עליהן ומזו אמרי אשר קדשו נמזותיו

וזו כיון דישארל נלטוו ואינהו נמי נוטלות שכן וכד כחצתי זה פירק בתרא דר"ה צס"ד (ס' תתקס"ד ד"ה ולענין):

גמ' תרגמא שמואל במטה עשרה. תרגמא שמואל למתני' דקמי רישא תחת המטה לא ילא ידי חוצתו נמטה עשרה. ואע"ג דצ"ק (י:) אמרין דקונפות משום דקציעי פסלי אפילו צפחות מעשרה הני"מ בקונפות הואיל ולחוקן עשויות אצל מטה

לגנזה עשויה אי גבוהה עשרה תשובה אהל ואי לא לא.

וכתב הרב אלפסי ז"ל דמשה' לא ילא ידי חוצתו משום דכיון דגביהא עשרה מפחים דהוא שיעור סוכה (ג:) הוה צ"ה

כסוכה בתוך סוכה ולפיכך לא יצא ידי חובתו. והקשה עליו הר"ן הלוי ז"ל דמאי ענין סוכה בתוך סוכה לכאן הוה ליה למימר דמשה' לא ילא ידי חוצתו לפי שהוא יוצא תחת האהל ולא תחת הסוכה [כ"דפרש"י גבי נוי סוכה המופלגין (י:)].^(א) והרמב"ן ז"ל ראה לקיים דברי הרב אלפסי ז"ל דהכא לא הו

פסולה משום אהל דהא טפח על טפח הוה אהל לצנח (שם קלח) ולענין טומאה (י:) ולא פסיל הכא אלא דמדן סוכה על גבי סוכה ילפינן דכיון דקפיד רחמנא למפסל סוכה שחתח סוכה הני נמי קפיד לפסול סוכה שיש תחתיה אהל שכיזא צו פוסל מלמעלה

[כ:] תרגמא שמואל במטה עשרה. כתב עלה הר"ף ז"ל דכיון דגבוהה עשרה שהוא שיעור סוכה נעשית כסוכה בתוך סוכה וכן פי' בכלילה בפרק ראשון (לעיל יט:)

[כא:] ובסומך סוכתו בכרעי המטה. כתב עלה הר"ף ז"ל שמעתיא דאביי דאמר לא שנו אלא סמך וכו' ונראה מדבריו שהלכה כרבי יהודה ולי נראה שהלכה כדברי חכמים(י:):

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור: תרגמא שמואל במטה עשרה וכו' עד ואין

זה עומד בצל סוכה:

אמר הבותב: משמחו של רבינו הגדול זכרנו לגנזה למדנו שאין הטעם משום שאינו עומד בראש סוכה שאם כן אף בשאינה

גבוהה עשרה נמי שהרי אהל הוא לענין שאר הדברים אלא הטעם משום דאמי האי אהל ומצטל לסבך סוכה כיון דחשיד ומתורת סוכה

בתוך סוכה למדו חכמים דבר זה כי היכי דאמר רחמנא הכס דלמי סבך עליון שהוא פסול שאינו עשוי לגל דהא איכא גל התחמון ומצטל

לאהל של סבך תחמון הכי נמי אחי אהל זה ומצטל לסבך דסוכה למי שיש תחתיו כיון דחשיד דלית ביה עשרה והיינו דאמרין בגמרא [למאן

כא:] אחי אהל ערמי ומצטל אהל קצב אלא משום טעויה הוה ולא משום שאינו יסן בלא סוכה שרי סבך הסוכה סוכך על הכל וצירושלמי

נמי מוכח [י"ה] דהכי גרסינן הכס [נפרקין ה"א] מחלפה שיטתיה דרבי יהודה תמן הוה אמר המעשה קודם לתלמוד והכא הוה אמר הכן

פי' דקא סלקא דעמך שלפי שהיה מקום דחוק לתלמידים בצוקה ונכנסו תחת המטה כישן תחת הסוכה כל שכן מחלפה שיטתיה דרבי יהודה

דמתין רבי יהודה אומר אם אין דיוורין צעלינה התחמוןה כשרה הא אם יש דיוורין צעלינה התחמוןה פסולה אמר רבי יוסף תמן יש שם חלל אחר

ברם הכא אין כאן חלל אחר הא למדת שבגמרא נמי מדמין הישן תחת המטה לסוכה תחת הסוכה כמו שכתב רבינו הגדול ז"ל ולשון הזה כתב

אף רב שמעון צעל הלכות ורבינו שלמה בפרושיו וכן רבינו מנחם ז"ל גבי כילה ולעיל י::

ועוד: ובסומך סוכתו בכרעי המטה כתב עלה הרב אלפסי ז"ל וכו' עד ולי נראה שהלכה כדברי חכמים:

אמר הבותב: והלא ידוע דכל היכא דשקלו וטרו אמוראי כמי האמי גומא אלינא דחד דאמר חזוניה וכו' ההיא דאמרין במסכת

הלכך פסול דהכא מדן סוכה שחתח סוכה נפקא. ואין דבריו ז"ל צריכים אלא דל"ה הוה לן למימר הכי דמי היכי דסוכה שחתח

הסוכה לא מיפסלא צפחות מעשרה אע"ג דעליונה קבועה הכי נמי אהל שחתח הסוכה לא יפסל צפחות מעשרה אע"ג דקציעי

וליתא דקונפות אפילו צפחות מעשרה פסלי ולא צעי עשרה אלא

כילה משום דלא קציעה או צמטה משום דלגנזה עשויה. ולפיכך נראה

דפסולא דהכא מפני שיוצא תחת המטה הסוכה אלא דכל האהל ולא תחת המטה הסוכה אלא דכל

אהל [דלא] קצוע דומיא דכילה או העשוי לגבו דומיא דמטה לא

מצטל סוכה צפחות מעשרה:

[כא:] מתני' הסומך סוכתו בכרעי המטה. פרש"י ז"ל מטה שלמה: ר' יהודה

אומר וכו'. **בגמ' מפרש לה:** דגרסינן^(א) עלה דמתני' ב"מ דר' יהודה פליגי בה ר' אבא ור' ירמיה^(ב) בר מנא^(ג) חד אמר לפי שאין

צ"ה קבע וחד אמר מפני שמעמידה דבר המקבל טומאה. ואין לה קצב פרש"י ז"ל כהסוכה סמוכה לה כרעי המטה וכשהמטה

מיטלטלת הסוכה מיטלטלת עמה והוי ליה ערמי ור' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קצב בעינן. ולא נהירא דהוה ליה

למלמודא למימר כהדיא ור' יהודה לטעמיה וכו' כדאמרין לעיל מיהא בגמרא וכל דוכתא ועוד דהא סוכה העשויה בראש

הספינה וצראש העגלה שהיא מיטלטלת וכשרה לדברי הכל (כג:) ואפשר דהתם שאני שקרקע הסוכה נשאר לעולם אחד עצמא

אצל הכא קרקעית הסוכה משתנה לפי שהוא קרקע עולם ואינו על גבי המטה דומיא^(ד) על גבי העגלה.

ובידיה הא דאמרין עלה לא שנו אלא סמך אצל סבך^(ה) כשרה וככתב הרב אלפסי ז"ל לא אחיא שפיר דלפי פירוש ז"ל

היינו כשסככה על גבי יתדות חקושין שאינה מיטלטלת וא"ה פשיטא. לפיכך נראה דברי הראב"ד ז"ל (בהשגות כא) שפירש שלא

קצעה על המטה אלא סמכה עליה ואם המטה וזה הרי הסוכה נופלת והיינו דאמרין לפי שאין לה קצב שהמטה עומדת ליטול

המאור הקמך

[כ:] תרגמא שמואל במטה עשרה. כתב עלה הר"ף ז"ל דכיון דגבוהה עשרה שהוא שיעור סוכה נעשית כסוכה בתוך סוכה וכן פי' בכלילה בפרק ראשון (לעיל יט:)

[כא:] ובסומך סוכתו בכרעי המטה. כתב עלה הר"ף ז"ל שמעתיא דאביי דאמר לא שנו אלא סמך וכו' ונראה מדבריו שהלכה כרבי יהודה ולי נראה שהלכה כדברי חכמים(י:):

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור: תרגמא שמואל במטה עשרה וכו' עד ואין זה עומד בצל סוכה:

אמר הבותב: משמחו של רבינו הגדול זכרנו לגנזה למדנו שאין הטעם משום שאינו עומד בראש סוכה שאם כן אף בשאינה

גבוהה עשרה נמי שהרי אהל הוא לענין שאר הדברים אלא הטעם משום דאמי האי אהל ומצטל לסבך סוכה כיון דחשיד ומתורת סוכה

בתוך סוכה למדו חכמים דבר זה כי היכי דאמר רחמנא הכס דלמי סבך עליון שהוא פסול שאינו עשוי לגל דהא איכא גל התחמון ומצטל

לאהל של סבך תחמון הכי נמי אחי אהל זה ומצטל לסבך דסוכה למי שיש תחתיו כיון דחשיד דלית ביה עשרה והיינו דאמרין בגמרא [למאן

כא:] אחי אהל ערמי ומצטל אהל קצב אלא משום טעויה הוה ולא משום שאינו יסן בלא סוכה שרי סבך הסוכה סוכך על הכל וצירושלמי

נמי מוכח [י"ה] דהכי גרסינן הכס [נפרקין ה"א] מחלפה שיטתיה דרבי יהודה תמן הוה אמר המעשה קודם לתלמוד והכא הוה אמר הכן

פי' דקא סלקא דעמך שלפי שהיה מקום דחוק לתלמידים בצוקה ונכנסו תחת המטה כישן תחת הסוכה כל שכן מחלפה שיטתיה דרבי יהודה

דמתין רבי יהודה אומר אם אין דיוורין צעלינה התחמוןה כשרה הא אם יש דיוורין צעלינה התחמוןה פסולה אמר רבי יוסף תמן יש שם חלל אחר

ברם הכא אין כאן חלל אחר הא למדת שבגמרא נמי מדמין הישן תחת המטה לסוכה תחת הסוכה כמו שכתב רבינו הגדול ז"ל ולשון הזה כתב

אף רב שמעון צעל הלכות ורבינו שלמה בפרושיו וכן רבינו מנחם ז"ל גבי כילה ולעיל י::

ועוד: ובסומך סוכתו בכרעי המטה כתב עלה הרב אלפסי ז"ל וכו' עד ולי נראה שהלכה כדברי חכמים:

אמר הבותב: והלא ידוע דכל היכא דשקלו וטרו אמוראי כמי האמי גומא אלינא דחד דאמר חזוניה וכו' ההיא דאמרין במסכת

הלכך פסול דהכא מדן סוכה שחתח סוכה נפקא. ואין דבריו ז"ל צריכים אלא דל"ה הוה לן למימר הכי דמי היכי דסוכה שחתח

הסוכה לא מיפסלא צפחות מעשרה אע"ג דעליונה קבועה הכי נמי אהל שחתח הסוכה לא יפסל צפחות מעשרה אע"ג דקציעי

וליתא דקונפות אפילו צפחות מעשרה פסלי ולא צעי עשרה אלא כילה משום דלא קציעה או צמטה משום דלגנזה עשויה. ולפיכך נראה

דפסולא דהכא מפני שיוצא תחת המטה הסוכה אלא דכל האהל ולא תחת המטה הסוכה אלא דכל אהל [דלא] קצוע דומיא דכילה או העשוי לגבו דומיא דמטה לא

מצטל סוכה צפחות מעשרה:

[כא:] מתני' הסומך סוכתו בכרעי המטה. פרש"י ז"ל מטה שלמה: ר' יהודה

אומר וכו'. **בגמ' מפרש לה:** דגרסינן^(א) עלה דמתני' ב"מ דר' יהודה פליגי בה ר' אבא ור' ירמיה^(ב) בר מנא^(ג) חד אמר לפי שאין

צ"ה קבע וחד אמר מפני שמעמידה דבר המקבל טומאה. ואין לה קצב פרש"י ז"ל כהסוכה סמוכה לה כרעי המטה וכשהמטה

מיטלטלת הסוכה מיטלטלת עמה והוי ליה ערמי ור' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קצב בעינן. ולא נהירא דהוה ליה

למלמודא למימר כהדיא ור' יהודה לטעמיה וכו' כדאמרין לעיל מיהא בגמרא וכל דוכתא ועוד דהא סוכה העשויה בראש

הספינה וצראש העגלה שהיא מיטלטלת וכשרה לדברי הכל (כג:) ואפשר דהתם שאני שקרקע הסוכה נשאר לעולם אחד עצמא

אצל הכא קרקעית הסוכה משתנה לפי שהוא קרקע עולם ואינו על גבי המטה דומיא^(ד) על גבי העגלה.

ובידיה הא דאמרין עלה לא שנו אלא סמך אצל סבך^(ה) כשרה וככתב הרב אלפסי ז"ל לא אחיא שפיר דלפי פירוש ז"ל

היינו כשסככה על גבי יתדות חקושין שאינה מיטלטלת וא"ה פשיטא. לפיכך נראה דברי הראב"ד ז"ל (בהשגות כא) שפירש שלא

קצעה על המטה אלא סמכה עליה ואם המטה וזה הרי הסוכה נופלת והיינו דאמרין לפי שאין לה קצב שהמטה עומדת ליטול

הוא לא כמי שאינם יכולים לעמוד ברות מלויה דיבשה דכה"ג לאו כלום הוא ויבנה דמכשרי בעדיין לה כמי שיכולה לעמוד ולת"ד מפני שמעמיה דכר המקבל טומאה לא שולכין אחר המעמיד אלא גזירה שמה יסבך כהם אומרים זה עומד זה מעמיד כמו שראוי לך לראוי לך אלא עשה סוכתו בראש האילן או על גבי גמל לא גזר משום דלא שכיחא הואיל ואינה ראויה ליום טוב ועולם הלכה כר' יהודה כדרך המנהג המקור בדיו:

א מ"י פ"ה מהלכות סוכה הלכה כ' סמך ענין מנ טעמיה דאביי סמך מנ כ' ד' טעמיה דאביי סמך מנ טעמיה דאביי סמך מנ

שלמי הגבורים

א כתב הראש"ם (סי' ב') ממה לו מה לא אביי להשמיטנו משנה שלמה היא ר' יהודה ואמר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה היא יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה וא"ל לפי הירושלמי (י"ב) דמפרש לפי שאין עשרה טפחים מכרעי המטה ועד הגג מה לו סמך ומה לו סוכך על גבי המטה וז"ל כיון שאין הסוכה נקמחת על המטה ולא שקיל לה למטה אלא שאין עשרה וסוכה מתקיימת הרי יש לה קצב ואינה נפסלת בשלל שהשנים בה מטה ומיעט אורחא מדי דהוה אכרס וסמכות דפ"ק (ג:) דלא הוי מיעט לא לענין עשירות ולא לענין עשרה והשגחא נמי מיתרין נמי" קושיתן דהא אלא אביי לאשמועינן ומזהבא רב אלפס דברי אביי נראה שפוקר כ"י יהודה וטעמיה כיון דשקלי וטרו אמוראי לפרש טעם דבריו וגם אביי אמר דבריו אלינא דר' יהודה אלא ס"ל כוונתו וגם אביי אמר דעסס קצב עיקר דליחא צירושלמי ולא ידענא מלחיה טעס יכשריו רבנן היכא דסמך הסבך על כרעי המטה ואין מכרעי המטה עד הגג עשרה הא דירה קבועה היא הלכך נראה דר' יהודה לפרושי דברי ח"ק אלא וליכא הכא פלוגתא(י:):

הנהרות וציצונים

(א) גיב' גיב' שאין שולי המטה בנתיים ורובים ארבעה טפחים וע"י מ"ש רבין (תרי"ג) (ג) גי' מהר"ם: (ד) גי' דמית' ראה מניי סוכה המופלגין דפסולין גבי וכתב ויהא בין סוכה לסוכה רב חסדא ורובא בר רב הונא אמורא ארבעה טפחים [ג'] לדברי בעל היעוטר וראבי"ה והר"ן הלוי דסביר דבוחא טעמא איתנהו וכתבו הר"ן (ט') תתקנא והאש"י (ס') טו' לעיל במקומו וסתור סבא וזו דאין ענין סבך פסול לטובת שחת סוכה (מהר"ם) (אש"י): (ב) צ"ל וגרסינן (י"ח): (ג) בגמ' ר' יודא ר' אבא (ד) ללמוד ודא (ה) דעל גבי כציל (דמ"ה): (ו) דעל גבי כציל (דמ"ה): (ז) דעל גבי כציל (דמ"ה): (ח) גיב' המטה (דמ"ה): (ט) על גבי כציל (דמ"ה): (י) מתרין קושיתן ורובית נמי נמחק כציל (דמ"ה): (יא) גיב' כציל (דמ"ה): (יב) גיב' כציל (דמ"ה): (יג) לא כציל (דמ"ה): (יד) דלדברי כציל (דמ"ה):

ע"ב. וכי מטא שלוחא דצבורא ואמר אבל אנהנו חטאנו קם מיכס כו'. ראה לה"כ נחמיה ט' ב ויעמדו ויתודו על חטאיהם.

פ"ח ע"א. הרואה קרי ביוז"כ עונותיו מחולין לו כו' ואם עלתה לו שנה מוכסח שהוא בן עז"כ. דהנה הרואה יש לתלות בהרהור ויש לתלות להיפוך לטיבותא כמבואר בשבת פ"ו ב שכתב זרע של ישראל כו' דדאי גי במצות חביל גופייהו וברש"י שם דדאי גי לקיום המצות וחדדים בדבר ומתוך דאגה מתחממין כדכתיב חם לבי בקרבי, א"כ הרי אדרבא יוכל היות שמחמת חרדת יום הדין ראה, לזאת מראש צריך לדאוג פן זהו ח"ו ע"י הרהור, אבל כשעלתה לו שנה בלי מכשול ולא גררה עון אז חדות ה' מעוזו על שזכה לעמוד בפחד ה' ויראתו כל כך עד שנודעו גופו כביום פרידתו מן העולם ע' גדה ע"א א כל האנשים מתים זכין וברש"י שם, ובתשב"ץ סי' תמ"ז ממדרש מה שמטהרין המת זהו לפי כשהנשמה יוצאה מן הגוף רואה פני השכינה (ע' במד"ר גשא פי"ד כ"ב, זהו וירא צ"ח א. שם צ"ט סע"א, ובתור"כ ויקרא ספ"א) ומחמת פחד פולט זרע ומטמאה את הגוף ע"כ, הרי שיכול לבוא לידי כך ע"י פחד ה' ולכן נחשב מעשרה נסים שבמקדש אשר לא אירע כך לכהן גדול (אבות פ"ה) אע"פ שפרישתו לקדושה ע' לעיל ח' ע"ב, וראה שערי זהר לבראשית רבה ס' פ"ו.

סוכה

בפלוגתא אליבא דר"מ אי תייש למעושה מדאורייתא או אך מדרבנן, ואז הוי תרי דרבנן דגזירת תקרה דרבנן.

י"ז ע"א. תוד"ה אילו איכא סכך פסול כו' דלא אמרינן לבוד להחמיר, ע' תוס' עירובין י' ע"ב ד"ה עור העסלא כו' דהלכתא גמירי לה גבי טומאה דלא אמרינן לבוד כו', וראה מג"א אור"ח סי' תקכ"ב סק"ט ומש"כ בס' נפש חיה שם.

י"ח ע"א. פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א יש לבוד כו'. עיין בס' שם עולם שבת קנ"ז א אות ל"א ושם סוכה כאן אות ס"ו וביבמות ל"ט ב אות צ"ה, ויעוין בטו"ז יו"ד סי' שע"א סק"ה ובהגהותי שם.

י"ט ע"ב. א"ל כמאן, כר' אליעזר, שבקת רבנן ועבדת כר"א, א"ל ברייתא איפכא תני כו'. עמש"כ בס' דרכי התלמוד וחדותיו מחקר ח' ר' אליעזר הגדול הערה כ"ג.

כ' ע"ב. אמר ר' שמעון מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל כו' ולפי דרבנן למדנו וכו'. יעוין להלן כ"א א דאמר ר' שמעון משיחתו של רבן גמליאל למדנו שני דברים, והקשו ולימא מדבריו, ותי' מילתא אגב אורחא קמ"ל דאפי' שיתת חולין של ת"ח צריכה לימוד, וראה בברכות ז' סע"ב דא"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה.

כ"א ע"ב. פליגי בה ר' זירא ור' אבא בר ממל ח"א מפני שאין לה קבע, וח"א מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה. בס' שם עולם אות ס"ז הבאתי מירושלמי דמכילתין פ"ב ה"ב אמר ר' בא (כן גקרא בירושלמי ר' אבא בר ממל, ע' ירושלמי יבמות פ"ב ה"ד ובבלי שם ק"ה ע"א) משום שאין מעמידין על גב דבר טמא כו'.

כ"ג ע"א. דתניא העושה סוכתו על גבי בהמה כו'. ברש"י: כגון נתן דלתות על שני סוסים כו', וע' בס' נפש חיה סי' ש"ה סע' י"ח דהוי כשנים שעשוהו, וראה מהדורא שניה שם במלואים בסה"ס מש"כ הגר"א מסוכטשוב בס' אבני נזר אור"ח סי' מ"ה.

כ"ה ע"א. שלוחי מצוה פטורין כו'. בהגהות הגר"ח כ' לדידי קשה קושיא חמורה דבכה"ג היכא שעומד העני עליו ואינו נותן לו הרי הוא עובר בל"ת כו' דבצדקה איכא ב' ל"ת לא תקפוץ ולא תאמץ כו' והא דעוסק במצוה פטור מן המצוה היינו רק ממ"ע אבל מלא

ארי' רב רמי כתיב אשרי נשוי פשע כסוי הטאה, וכתיב מכסה פשעיו לא יצליח, לא קשיא כו' כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום. מיוסד בלה"כ (תהלים נ"א) כי פשעי אני אדע גו' לך לבד חטאתי, לפי שלא היה חטאו רק בינו לבין קונו לכן אך אני לבד אדע.

ואם לא שנה בהן וחזר והתורה עהכ"א ככלב שב על קיאו כו' ראב"י אומר כ"ש שהוא משובח וכו', יעוין בס' חסידים ס"ס כ"א שכתב: העבירות אע"פ שהתורה ביר"כ זה ועודנו עומד בתשובתו מתורה עליהן ביר"כ אחר כו', ובמקור חסד שם אות י' שריה"ח הוה מדותיהם של הת"ק ושל ראב"י כי כל עוד שלא השלים התקוני תשובה ועודנו עומד בתשובתו אז יחזור ויתודה, אבל אם גמר כבר לא יחזור להתחזות להיותו בטוח שנתכפר לו ע' שמות רבה פנ"ב ב אם בא יו"כ אחר והזכיר עונותיו אמר לו הקב"ה תאלמנה שפתי שקר, וע' טורי זהב אור"ח סי' תר"ז סק"א.

פ"ז ע"א. כל המחמיא את הרבים כו'. ע' ס' חסידים סי' תרפ"ח ומקור חסד שם.

וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם. ע' ס' חסידים סי' מ"ד מקו"ח אות ו'.

רב הו"ל מילתא בהדי החוה טבחה כו'. ע' לעיל פ"ו א דאמר רב כגון אנא אי שקילנא בשרא מטבחה כו' ובמחקרי שצינתי שם.

ב' ע"ב. תוד"ה עד ארבעים וחמשים אמה כו', דלא דייק הכא השתא חמשים כשרה ארבעים מיבעיא כו' — עיין משנה למלך לרמב"ם הל' לולב פ"ד ה"ז מדוכתי טובי.

ו' ע"א. רש"י ד"ה דבש, כל מיני מתיקה קרוי דבש, ותמרים מיני מתיקה הן. יעוין רש"י עירובין ד' ע"ב ד"ה כל דבש האמור בתורה דבש תמרים וכו', וראה במשנה למלך הל' איסורי מובת פ"ה ה"א שאור ודבש אסורין לגבי המזבח כו' לא ביאר לנו רבינו דבש זה מה, אם הוא סתם דבש האמור בתורה שהוא דבש תמרים או שהוא כולל אף דבש דבורים וכו' וע' שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקס"ב. ע"ב. רבנן סבירי יש אם למפורת כסכת כסכת בסכות כו'.

עיין בס' יראים לר"א ממיץ עמוד ב סי' קט"ז ומש"כ בס' מרגליות הים סגהדרין ד' ע"א אות ג באריכות.

ז' ע"א. אמר רבא וכן לשבת, מינו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי לענין שבת, ע' מה שהארכתי בס"ד בס' נפש חיה סי' י"ח סע' א.

ח' ע"א. אימור דאמרינן לא דק לחומרא, לקולא מי אמרינן לא דק — כהאי גוונא להלן ל"ב ב.

י"ב ע"א. תוד"ה במסולת כו' ר"א עננים למעלה כו'. ע' תענית ט' ע"ב מאי ה' עושה חזיונים וכו'.

י"ד ע"א. רש"י ד"ה משום הכי כו' שאלתי את מורי מנופה דמשנה כו', מי שייך למיתני "גופא" כדגרס במימרות האמוראים, ואמר לי רבי משום דהך משנה מן הטהרות כו' — יעוין בס"ס יסוד המשנה ועריכתה בירורים ט"ז בקיאות האמוראים במשנה וברייתא מש"כ בזה מדוכתי טובי.

רש"י שם, דהך משנה מן הטהרות שאין מהם שום גמרא בעולם. יעוין בפירוש ר"י אברצלונא לס' יצירה (ע' 1) שכתב: בימים הראשונים היה גמרא לטהרות, וראה בפירוש מס' כלים המיוחס לרב האי גאון פט"ו שהביא כי מצא תלמוד כלים בארץ רומא כו', ומובא בערוך ע' מרכוף (ראה ערוך השלם ח"ב ע' רנ"ג) ובהערות שם.

רש"י ד"ה בשאין בהם ארבעה מחלוקת כו' ור' מאיר חייש למעוטא שיש מיעוט שעושיין תקרה מהן, יתכן דחליא

צריך

פרק שלישי

לחם משנה

מגדל עוז

הגהות מיוניות

פ"ג א שמואל יאמר אדם עד המהלך בדרך כו'. סוגיא זו נאמרה פ' החובל (דף ז"א) סוף גמרא

זהו כלל ע"פ

[illegible][illegible]

הלכה ב מתני' ככרעי המטה . מטה שלימה סוכה
סוכה עלין וכו'המטה מעללת
הסוכה מעללת עמה : ר"י אומר וכו' . טעמא מפרש גמ' :
גמ'

[illegible][illegible]

במטה דברי' דש"ל לר"י דלא חסב חתח המטה אהל משום ללנה עי"ה
 או ממנה עומתו התלמידים כנגדו דל"ל עי"ה. מ"מ אהל חיצה כ"ן
 אהל דיוורין והכל יושבין ע"י המטה וק"ל ויולין חתח המטה אהל חיצה
 דיוורין ע"ג ומשני ר"י דוא"ל דמרתו בעיני דיוורין ואהל דיורה חלל אהל
 חיצה כשאכל חלל אהל לא יושבין על דיוורין ופסולא דלדיוורין הוא דיוורן
 כמבואר חתח סוכה דר"י ח"ל ג"כ פסול דמטה ע"י סוכה חלל כאלה כמבואר
 חתח סוכה חלל ע"י אהל דיוורין ולא יושבין אהל כמבואר דלא היה חלל לר"י
 דלא הקרי אהל אלא פסול דבדיוורין ומבואר דהוא דלא היה חלל לר"י
 דהקרא חלל והוי אהל חתח המטה היה פסול משום לחלל דמבואר חתח סוכה
 לר"י בדיוורין והקבץ אפילו בלא חתח דיוורין אהל חלל למימר חלל חלל חלל לר"י
 הפליג א"ס חלל אהל אפילו לר"י מ"מ ע"ג ר"י דכבר הולות לא מבטל
 אהל מ"ל לר"י והחס סוכה ע"ג סוכה ענין אהל היה אלא ע"ג דהוא ענין
 חלל ע"ס סוכה ע"ג סוכה ע"ג א"ס חלל אהל היה חתח סוכה ע"ג סוכה
 בדיוורין. וכל עיקר המבואר שדמכ"ל ו"ל חתח מדברי ר"י ויהי חלל התקייא
 און ראהו לזה דהוא דהקרא אהל חתח דיוורין לחוד ולא מבואר סוכה ע"ג סוכה
 דבדיוורין

[illegible]

יְרוּשָׁלַם
קוֹמֵס הַיָּמִין לֵד אֶת כְּתָב הַדּוֹכָה כִּל מִשׁ שְׁהַיִם מַדְרִיכִים בְּסֻכּוֹת הַשָּׁמַיִם וְיָמִים
וְהַיָּמִין שֶׁנֶּעֱשׂוּ בִּזְמַן זֶה לְעִלּוֹ וְהַ כִּל לְעִלּוֹ לְקַדְוָה מִשׁ שְׁהַיִם לְהַדְרִיכָה הַאֲ
יָסִיר שֶׁאֵל לְהַבִּיר וְלִקַּח חֵץ לְקֻסְמֵהוּ כִּל בְּאֵל מִשׁ מִרְיָם יִתְּבוֹן בְּסֻכּוֹת הַשָּׁמַיִם
וְיָמִים וְיָמִים לְהַדְרִיכָה בְּסֻכּוֹת כִּל הַשָּׁמַיִם הַאֲ וְכַמְהַלֵּךְ לְקַח כִּסֵּי וְיָמִים

מחלפה שיפתים דרך גמליאל. פי' פרק קמא דברכות סוף הלכה ט' מ"ג
במק"ס :

וְהַלְלָהּ שִׁמְחָה כִּי לֹא הִדְמִינוּ הָקֵץ דְּבָרֵי רִ"י אֵלֶּה כֵּן . וְיֹאמַר מְחַבֵּר בִּסְפֵּי
דְּפִסְמֵי וְסִפְרֵי לְחֵמֵי אֲבוֹת תְּמוּנָה יוֹם מְדַרְּשֵׁי כִּמְעַן שֶׁלֵּךְ דְּרִיבֵּי
רִבְכָּה ז"ל רִבְכָּה ז"ל לְחֵמֵי תְּמוּנָה קִדְּשׁ אֶלֶּם רִבְכָּה ז"ל בְּהַלְלָהּ שֶׁלֵּךְ שֶׁלֵּךְ
ז"ל וְלֵךְ ז"ל כִּי בִּסְכָה נִשְׁפָּר מְזִיד ז"ל דְּרִיבֵּי שֶׁלֵּךְ ז"ל בְּמִסַּח הַרִּי
קִיטִיב ז"ל מִתּוֹת שֶׁלֵּךְ ז"ל כִּי לֵב שֶׁלֵּךְ ז"ל עֲזִיבֵי מִקְּדִישׁ שֶׁלֵּךְ ז"ל
לְחֵמֵי ז"ל וְלֵךְ ז"ל הָקֵץ בְּכִסְמֵי שֶׁלֵּךְ ז"ל וְיֹאמַר בְּתִקְלָה אֲחִישֶׁרֶי דְּבָרֵי
עֲדָה ז"ל וְיִשְׁמַח בְּכִסְמֵי אֵל תְּמוּנָה עֲדָה ז"ל וְיֹאמַר ז"ל דְּבָרֵי שֶׁלֵּךְ

בחיו וז"ס גדולים צדיקי' במיתתן יותר מבחייהם וז"ס אשר שלט האדם באדם לרע לו. וד' שמתו בעטיו של נחש העלו ניצוצי הק' להטליא וזהו עוברי בעמק הבכא גהינם להוציא נ"י אשר שם כי בגיהנם עיקר דירת הקליפות ומשם מעלין מ"ן למעלה וז"ש מעיין ישיתוהו כמעין שמעלה ממטה למעלה והצדיק מעלה אותן עד יסוד דרחל ואז יסוד העליון דכורא משפיע מ"ד גם ברכות יעטה שמתעטף בב' ברכות ברוך עליון וברוך תחתון ילכו מחיל אל חיל כי מכל עולם הולכים ומבררי' מעשיה ע"י הנפש ומיצירה ע"י הרוח ומהבריאה ע"י הנשמה אח"כ כל הני' יראה אל אלקים בציון נוקבא העליונה הנקראת אלקים בציון שהוא יסוד שלה זהו תורף דבריו ז"ל.

ולפי מ"ש במטר אפשר לומר יערוף כמטר לקחי וכו' רמז. דע"י התורה יש בירור מנ"י הקדושה כשם שנעשה ע"י המטר. ומתוך הדברים נראה כי כל הגשמים היורדים הם מיין דכורין וכנגדן עולות מלמטה מ"ן. ולפי מ"ש אני עני בקונטרס פני דוד פ' עקב דף צ"ה מדברי מזל"ה בחס"ל ז"ל לכאורה נראה דגם בגשמים היורדים מן השמים יש מ"ן ומ"ד ויש לישב הדברים ודו"ק.

ו) טרף נתן ליראיו פירש בספר ארץ החיים מצות שלא לאכול טריפה נתן לישראל שאלו לגוים לא היו שומרים ולעת"ל אמרו רז"ל מי שלא אכל שקצים ורמשים יבא ויקבל שכרו וז"ש יזכור לעולם בריתו עכ"ד. ואני בעניי פירשתי דמתנה טובה נתן הקב"ה ליראיו לברר ניצוצות הקדושה מרפ"ח ניצוצין שהוא טרף עם הכולל וכאשר כתבתי בעניותי בקונטרס יוסף תהלות בס"ד ע"ש.

ז) טבי עבדו של רבן גמליאל היה גלגול חם חבירור מהטוב שבו ולכן נקרא טבי. ערכי הכנויים מהרמ"ז ז"ל ואפשר לרמוז כי טבי הוא ד' עם הכולל זהה הך' נכנס באמצע אותיות חם והיה חכם. וכך אמר ר"ג כי טבי היה תלמיד חכם.

מערכת יו"ד

א) יוסף הצדיק שמר ברית המעור לכן נתגדל ע"י ברית הלשון כי בא גבריאל ולמדו ע' לשון. ארץ החיים מזמור פ"א והוא פשוט דב' בריתות לשון ומעור מכוונים ובוה פירשתי אני בעניי אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני כמ"ש במ"א.

ב) יצחק ובן מ' היה בקחתו את רבקה גימט' אברהם שהוא גי' רמ"ח. יעקב וס"ו נפשות שהלכו עמו למצרים גי' רמ"ח וגימט' אברהם. רמז אשר האבות הקדושים אברהם יצחק יעקב כל שם גימט' רמ"ח לומר שקיימו כל א' רמ"ח מצות עשה ס' כתיבת יד וגם רמז שבשבילם נברא העולם כמ"ש רז"ל בהבראם באברהם ולפי האמור כל א' מהם יש לו יחס עם תיבת אברהם.

צו א מיי פ"ה מהל' עבדים הל' יד ועין מהשגות ובי"מ ופ"ד מהלכות חובל ומוק ה' יא וע"ש סמג עשין פא ע"א טור ש"ע י"ד סימן רסו סעיף גט:

צו ב מיי פ"ה מהלכות סנהדרין הלכות ב: צו ג מיי פ"ג מהל' גניבה הלכות א סמג עשין פא טוח"מ ס"י שג: צו ד מיי שם הל' ג סמג שם טוח"מ שם: ק ה ו מיי שם פ"ב הלכות ו: קא ו ח מיי שם פ"ג הלכות ה סמג שם טוח"מ שם:

תורה אור השלם

תורה אור השלם

א) וכו' יפה איש את עין עבדו או את עין אמתו וישתתה להפשי ושלחני תחת עינו: (שמות כא, כו)

ב) ואם ישן עבדו או שן אמתו ופיר להפשי ושלחני תחת שניו: (שמות כא, כו)

הנחות וציונים

א) צ"ל א"י"א אביי (דק"ס): [ב דפוי] מצטרף בהדיא וביחייב אף ע"פ עצמו נמי: [ג] הרשב"א גורס שהרי אין, וכו' בכת"י: [ד] בדפוי הגי' הכחשה לא דחידוש: [ה] רש"י, וגי' מכות ה ע"א (גליקן), "כשתסרה" כ"ה בדפורי ובדפוס שלפני המהרש"ל, ותשתבש אח"כ "כשתסרה" או "כשתסרה" והמהרש"ל הגיה "גופה" במקום "גופם" שבדפוי (דק"ס): [ו] צ"ל שאמרו (ובדפורי שאמ"י): [ז] יש להוסיף ואחרי יורשו (דבש תמור, עי' תרי"ט): [ח] נראה שיש למחוק "כריב"ק" ולהגיה במקומו כריב' נתן אך מאחר שמבואר שם בסנהדרין ל ע"ב דריב"ק מודה לרבי נתן נראה דאין למחקר. מהר"ש (גליקן): [ט] צ"ל תלמודא (דפוי): [י] [נראה דצ"ל בדפרישותי באלו נערוה ור"ל בדי"ה דאין (גליקן) אמנם נראה דכוונתם לדף לו סוף ע"א וריש ע"ב עיי"ש, וצ"ל "כדאיתא" כלפנינו, והמציען בתוס' דף לב ע"א לא דק: [כ] צ"ל דתרווייהו (כ"ש): [ל] צ"ל מואתים (כ"ש), וכו' בכת"י):

ערד:

מרובה

פרק שביעי

בבא קמא

מסורת הש"ס עם הוספות

א) עי' תוס' לעיל עג. סודי"ה שהעידו, (ב) [שבת קנה. עירובין ח: סנהדרין פו: מכות יג: שטות ד.ג.] (ג) [לעיל סח: גיטין נה:י.] (ד) [לעיל פא:י.] (ה) עיין תוס' ב"מ לה. ד"ה דלמא, (ו) [לעיל יד:י.] (ז) לעיל עבג, (ח) לעיל סח:י, (ט) ברכות טז:, (י) ברכות מז:, (כ) סוטה ל:, (ל) צ"ל וישם ד: תד"ה ורובנו, (מ) [נד"ה משום], (נ) מכות ב., (ס) שם ד ע"א.

הנחות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כי אלא וכו' שניהם באחד כ"ד:

הנחות הגר"א

[א] גמ' שכבר אין לו עדים. כ"ב ש"מ דאף לאלה ידי משום אין כריך בקנס בלא עדים. ירושלמי פ"ג דכמונות. וס"ה לנצק רבות. רש"י, וגי' מולק (ועי' בהגר"א יור"ד סימן קסא סק"י): [ב] שם ד"א אבני בפיג' ב"ד אודי. כ"ב וס"ה האדנא לליכא כ"ד מוממין:

גליין הש"ס

גמ' בבא אהר"ג בר גליו. כליותו כד ע"א: מתני' ומבבא ומבבא ע"פ עד אחד. והא דלא אמרין דמתני' שטותא להכחיש טעם וא"י לשבע דהא נעשה פסול ע"י שנים שמעידים שגגה וסו"ל חסוד לכנגדו נאבע ויטול היינו דנקנס אנו כריך לשבע נגד העד כיון דאילו מודה מיפטר וכמ"ש תוס' לעיל דף מא ע"ב ד"ה מודה וכו' דאין סבירא למיז וכו': תד"ה ה"ב בוי אפי' התרו בו למופקות. עי' סנהדרין דף סג ע"א מדי"ה משום:

ליקומי רש"י

עדים שהוכחשו. שנים אומרים הרב ושנים אומרים לא הרב [לעיל עג:י]. ובב' צ"א שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. שלא יעשה כן שמתחייב עליו מיתת ב"ד [עירובין ה:י]. לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד [מכות ג:י]. אין לוקין ע"ז. אפילו לא התרו בו למיתה והתרו בו למלקות דהשתא לא מיקטיל אפילו הכי לא לקי דלאזהרת מיתה ניתן ולא למלקות [עירובין שם]. כשהתרו בו מלקות בלא מיתה לסי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין שהרי הולך להוציאו שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה [מכות שם]. לאזהרת מיתת בית דין ניתן דלא ענש מיתה אלא אם כן הוהיר הלך עיקר אזהרתו למקום שיש בו מיתה אחרי ולא למלקות ונשת קנה. תבתיים. יס סימן [מגילה כו. עיי"ש]. גגב ומבבא בשבת. דליכא חיוב מיתה [לעיל עא.]. גגב והקדיש וכו' משלם תשלומי כפף. לנעלים [לעיל סח:י]. כשנגנבה חולין הוא. ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי טבח ומכר הקדש הואי דפטוריה מכלל מו לא מחייב שנים לרעהו ולא להקדש וכוין דפטוריה מכלל מו לא מחייב שנים לרעהו ולא להקדש [שם]. ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם. גגב שגג קדשים מביט בעלים אם קיבלם בעליה עליו באחריות כגון דלמר הרי עלי עולה והפריש וו. משלם. כפל ארבעה וחמשה דאע"ג דלא דריה הוא אלא דהקדש כיון דגורם לממון הוא דאי מית בידו צעי לשלמו כדריה דמיא [לעיל עא:י]. בוררה בקנס ואח"כ באו עדים. אע"פ שצאו עדים אחרי כן אין משלם כפל [לעיל סד:י].

ניפוק בעינו ובשינו. ולעולם דמי לא יתבז ליה: מאי צ"א שהעידו על הגניבה. שגגב צלחד בשבת: וחזרו והעידו. שטבח בשמי בשבת והוזמו על יוס ראשון בשלישי בשבת: וחזרו והוזמו. ברביעי בשבת על יוס שני: וקתני משלמין ד' ודו. ואע"ג דמשלישי בשבת היו מוכתשים על הטביחה דכיון דלא גגב לא טבח: על הטביחה תחילה. ונמחייבו כחשומי שלשה ועדיין עדות גניבה קיימת וכשהוזמו ונמחייבו ככפל הרי חמשה: ובפלאותא. דאצי ורצא פליגי נמי ר' יוחנן ור' אלעזר: דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש. ולא הוזמו: לוקין. משום לא טענה ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא הא מיימי צהדיא צמס' מכות (ד' ב:) דמלקות צעדים וזממין כמיז מוהלדקין [את] הצדיק [וגו']:] ואי ס"ה. לר"א אם הוזמו אחרי כן נהרגין כי לא הוזמו אמאי לוקין: הוה צ"ה לאו שניתן לאזהרת [בו]. שלא יעשה כך שלא ימיתוהו בית דין: ואין לוקין ע"ז. דמיתת ב"ד הוא עונשו של לאו: מאי חיות דסמכת בו. בשלמא הומה חידוש גזירת הכחוז הוא אכל הכחשה לאו חידוש^[1] [כשתסרה] גופה של עדות הוא דכתמיה רחמנא: בבא הרוג ברגלי. אותו שאמר² עליו שהוא נהרג צא מי צרגליו לפנינו: מתני' משלם תשלומי כפף. דהאיכא סהדי אגניבה: ואינו משלם ד' ודו. על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור: וגגב ומבבא בשבת. פטור הטביחה דהוי מתחייב כנפשו: ומת אביו. והוא³ יורשו ולא הוצא טביחה כולה באיסורא⁴: גגב והקדיש. כי קא טבח דהקדש טבח ולא דצעלים⁵: ר"ש אומר בו. צממא מפ' אהייא: גמ' ע"פ עד אחד פשיטא. בשלמא ע"פ עצמו אכטריך לאשמועינן דמודה בקנס פטור אלא ע"פ עד אחד למה לי: בי אחי עד אחד מצטרף. דהלכה כר' יהושע בן קרחה⁶ דלמר צמנהדרין (ד' ב:) שומעין דבריו של זה היום וכשיצא חצירו למחר שומעין את דבריו: כי אתו עדים מחייב. וכו' אמרי' דמודה בקנס פטור היכא דלא צאו עדים אחרי כן: מבי. שם העבר: והיה שמה. לפי שעבר כשר היה⁷ והיה מתאזהר לשמרו אלא שהמשמר עבדו עובר צעשה⁸: שכבר אין לך עדים. ועל פי עצמן לא משלם קנס: הא יש לו עדים. ואמו צתר הודאה חייב: שלא

ניפוק בעינו הפיל את שינו ניפוק בשינו סימא את עינו והפיל את שינו ניפוק בעינו ושינו אמר⁹ אביי עליך אמר קרא¹⁰ תחת עינו ולא תחת עינו ושינו¹¹ תחת עינו ושינו¹² תחת עינו ושינו וכו' רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא גגב ע"פ שנים ומבבא ומכר על פיהם ונמצאו וזממין משלמין לו את הכל מאי לאו דהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה והא כיון שהוזמו על הגניבה לגבי טביחה הוה להו מוכחשין וקתני משלמין לו את הכל ואי ס"ד הבחשה לאו תחילת הומה היא אמביחה אמאי משלמין אלא לאו ש"מ הבחשה תחילת הומה היא אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על הטביחה תחילה¹³ ובפלאותא עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו ר' יוחנן ור"א חד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין תסתיים דר"א הוא דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א הוא דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד¹⁴ וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו אלא לאו ש"מ ר"א הוא דאמר אין נהרגין תסתיים לוקין תרי ותרי ניהו מאי חיות דסמכת אהני סמוך אהני אמר אביי¹⁵. בבא הרוג ברגליו: מתני' גגב ע"פ שנים ומבבא ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' גגב ומבבא בשבת גגב ומבבא לע"ז גגב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר גגב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה' שאין חייב באחריותם פטור: גמ' על פי עד אחד פשיטא אמרי הא קמ"ל ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ [עד] אחד כי אחי עד אחד מצטרף בהדיא מחייב¹⁶ ע"פ עצמו נמי כי אתו עדים מחייב לאפוקי מדרב הונא אמר רב¹⁷ דאמר רב הונא אמר רב¹⁸ מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור:

איתביה רב חסדא לרב הונא מעשה בר"ג שסימא את עין מבי עבדו והיה שמוח שמוחה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שסמיתי את עינו אמר לו אין בדברך כלום ואי שכבר אין לו עדים הא יש לו עדים חייב ושמעין מינה מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג וכו' דלא בפני ב"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הוה שלא

לענין לאו שאין בו מעשה דילפינן מלעשות צאלו הן הלוקין (מכות ד' יב:) דצעין לאו שיש בו מעשה לא הוה גמרין ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא צהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם כן הכות הרשע כדאמר במוכות פרק נערה (ד' מו.) דגמר ויסרו מוסרו כו' והא דלמר צפ"ק דמכות (ד' ד:) ויצנן האי לא טענה מאי דרשי ציה ההוא מיבעי ליה לאזהרת עדים וזממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים צמעידים על פלוני שחייב מלקות לא צעי למימר דלא לקי אלא טענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהא צמעידים עליו שהוא כן גרושה אמרי רבנן¹⁹ דלקי וצמעידים שחייב לפלוני מאתים וזו²⁰ אי לאו כדי רשעתו היו לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מצעי ליה לאזהרת עדים וזממין דמשום כאשר זמס לא לקו כשמעידים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא טענה דלא ענש הכחוז אא"כ הוהיר הלך אלאו דלא טענה לא לקי שמונים פי' שילקו משום עדות שקר שהעידו ומשום כאשר זמס ותרוייהו²¹ משום לאו אחד אצל צמעידים שחייב מלא²² וזו דללאו קרא דלא טענה היה מתחייב לשלם משום כאשר זמס דממון לא צעי אזהרה התם ודאי אי לאו כדי רשעתו הוה לקי מלא טענה וכן צמעידים שהוא כן גרושה או כן חלושה: כ"י אתא עד אחד מצטרף בהדיא. למ"ד צמנהדרין (ד' ב:) אין עדותן מנטרפת עד שיעידו שניהם כאחד הוי הכל השני מנטרף צהדיה היינו שיעידו שניהם (ב) צצ"ד:

ואין חשלוני כפל ותשלומי ארבעה ותמשה ונהגין צהקדש כדילפינן צהאב (צ"מ דף קו:) [גיטין הו:י]. דהא כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש וכוין דפטוריה מכלל מו לא מחייב שנים לרעהו ותמשה אמר רחמנא ולא שלם ארבעה וכו' מדלית כפל מייניהו הוו ליה שלם ארבעה [לעיל שם]. ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם. גגב שגג קדשים מביט בעלים אם קיבלם בעליה עליו באחריות כגון דלמר הרי עלי עולה והפריש וו. משלם. כפל ארבעה וחמשה דאע"ג דלא דריה הוא אלא דהקדש כיון דגורם לממון הוא דאי מית בידו צעי לשלמו כדריה דמיא [לעיל עא:י]. בוררה בקנס ואח"כ באו עדים. אע"פ שצאו עדים אחרי כן אין משלם כפל [לעיל סד:י].

הוה צ"ה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. אכל אי אין נהרגין לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ומיתה לר"י דכלל גמרא²³ משמע²⁴ אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יצא ליד חיוב מיתה כיון שלא שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וצפרק מי

שהחשיך (שבת דף קנד. ושם ד"ה צלאו) אמר דאין לוקין על לאו דממחר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לשאר מלאכות אע"ג דצממחר אין בו חיוב מיתה וצפ"ק דעירובין (דף יו:) אמר דאין לוקין צתמומין דהוי אזהרה נמי להוצאה ואפי' מאן דפליג נמי לא קאמר אלא משום דמי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב אע"פ שאין מיתה צתמומין אפילו למ"ד²⁵ דאורייתא ותי' ר"י דשאני לאו דלא טענה דגלי ציה קרא דלקי מוהיה אם כן הכות הרשע כדאמרין צריש מכות (דף ג: ושם²⁶) וצפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם²⁷) וכיון דגלי קרא מוקמינן ליה לקרא צמקום שאין יכול לצא ליד חיוב מיתה כי ההיא דהתם דמעידין שהוא כן גרושה או כן חלושה או כמו עדים שהוכחשו צנפס למ"ד אין נהרגין כשהוזמו לצסוף אכל למ"ד נהרגין אין צצרה להעמיד בו הפסוק כיון שיכול לצא ליד חיוב מיתה וכו' סריך התם דח"ל מלא טענה פי' ולמ"ל קרא דוהיה אם כן הכות הרשע ומשמי משום דה"ל לאו שאין בו מעשה הוה מזי לשנוי דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דכה"ג צעלמא לא לקי אלא דצעי לשנוי לכ"ע אפי' אליבא דר"מ דנפקא ליה אזהרה לעדים וזממים מקרא אחרניא צפ"ק דמכות (ד' ד:) וא"ת והשתא דמשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לא אחי אליבא דר' יהודה דלמר (ס) לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וי"ל דדחיק טפי לשנוי כר"מ משום דאירי התם (ס) צסיפא גצי מאתים וזו וגצי מלקות משמע דצנן גרושה או כן חלושה מודה א"נ אחי ההוא שיניא כרצי יהודה דהא טעמא דרצי יהודה דלמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו משום דגמר ממוציא ש"ר ומעדים וזממין צצנין אכ וואי לאו דגלי צעדים וזממין מוהיה אם כן הכות הרשע הוה אמרי' צכל דוכמי דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וא"ת דההיא שיניא היכי אחי אליבא דר"מ והא לר"מ צלא והיה אם כן הכות הרשע ידעינן דלקי עדים וזממין אע"פ שאין בו מעשה דגמרין ממוציא ש"ר כי היכי דגמר צפ"ק דמכות (ס): ממוציא ש"ר דעדים וזממין לוקין ומשלמין וי"ל דאע"ג דגמר ממוציא ש"ר היינו דוקא לעינן שלוקין ומשלמין משום דליכא לאוקמי כדי רשעתו לדרשה אחריתי כדאיתא²⁸ צאלו נערוה (מכות דף לב) אכל

לענין לאו שאין בו מעשה דילפינן מלעשות צאלו הן הלוקין (מכות ד' יב:) דצעין לאו שיש בו מעשה לא הוה גמרין ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא צהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם כן הכות הרשע כדאמר במוכות פרק נערה (ד' מו.) דגמר ויסרו מוסרו כו' והא דלמר צפ"ק דמכות (ד' ד:) ויצנן האי לא טענה מאי דרשי ציה ההוא מיבעי ליה לאזהרת עדים וזממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים צמעידים על פלוני שחייב מלקות לא צעי למימר דלא לקי אלא טענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהא צמעידים עליו שהוא כן גרושה אמרי רבנן²⁹ דלקי וצמעידים שחייב לפלוני מאתים וזו³⁰ אי לאו כדי רשעתו היו לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מצעי ליה לאזהרת עדים וזממין דמשום כאשר זמס לא לקו כשמעידים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא טענה דלא ענש הכחוז אא"כ הוהיר הלך אלאו דלא טענה לא לקי שמונים פי' שילקו משום עדות שקר שהעידו ומשום כאשר זמס ותרוייהו³¹ משום לאו אחד אצל צמעידים שחייב מלא³² וזו דללאו קרא דלא טענה היה מתחייב לשלם משום כאשר זמס דממון לא צעי אזהרה התם ודאי אי לאו כדי רשעתו הוה לקי מלא טענה וכן צמעידים שהוא כן גרושה או כן חלושה: כ"י אתא עד אחד מצטרף בהדיא. למ"ד צמנהדרין (ד' ב:) אין עדותן מנטרפת עד שיעידו שניהם כאחד הוי הכל השני מנטרף צהדיה היינו שיעידו שניהם (ב) צצ"ד:

ואין חשלוני כפל ותשלומי ארבעה ותמשה ונהגין צהקדש כדילפינן צהאב (צ"מ דף קו:) [גיטין הו:י]. דהא כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא ישלם שנים לרעהו ולא להקדש וכוין דפטוריה מכלל מו לא מחייב שנים לרעהו ותמשה אמר רחמנא ולא שלם ארבעה וכו' מדלית כפל מייניהו הוו ליה שלם ארבעה [לעיל שם]. ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם. גגב שגג קדשים מביט בעלים אם קיבלם בעליה עליו באחריות כגון דלמר הרי עלי עולה והפריש וו. משלם. כפל ארבעה וחמשה דאע"ג דלא דריה הוא אלא דהקדש כיון דגורם לממון הוא דאי מית בידו צעי לשלמו כדריה דמיא [לעיל עא:י]. בוררה בקנס ואח"כ באו עדים. אע"פ שצאו עדים אחרי כן אין משלם כפל [לעיל סד:י].

פרק שביעי

דף ס"ה ש"ר בן יומי קרוי שור, איל בן יומי קרוי איל. ג"ל ב"ס"ד, לכן הלויקים מכונים בשם שור, ובשם איל. כי יש בהם בקטנותם לוקים הנר"ן שלהם, כמו ברירה דרב המנוחא דבא, ושאר ינוקי אשר בזה"ק, וכן אמרו על שמואל הע"ה, בביתו בן שתי שנים היה חכם גדול וידע ההלכה, מה שלא ידע עלי ע"ה, וגמלא בקטנותם הרי הם כגד לים ממש, והרי שור בן יומי קרוי שור, איל בן יומי קרוי איל :

דף ע"ג, כדי שאלת שלום תלמיד לרב, שלום עליך רבי ומורי. כחבו התוספות מ"ש הנותן שלום לרבו גורם לבטינה שתסתלק מישראל, דאמר שלום עליך ולא אמר רבי ומורי ע"ה, נמלא י"ס תלמיד מובהק לעצמו מכשול בשלום, אם אינו מאריך לומר רבי ומורי, וזוהי יובן שלום רב לאוהבי תורה, רב דייקא, שמאריך לומר שלום עליך רבי ומורי, ואין למו מכשול, שלא יענש בעבור השלום. וזוהי יובן מאמר רז"ל תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, תלמידי דייקא שאין יכול לקרר הלשון, אלא מרבים דברים לומר בו שלום עליך רבי ומורי, וזה שכן ישראל לעתיד, אפי"ג דלא לריכי למימר חד לחד אליף לי חכמתא, כי כולם הם למודי ה', דרוח ה' דבר בס', ומלתו על לשונם, עכ"ל. ובהג"ה רבי ומורי. וי"ש, אפי"ג דכל בניך הם למודי ה', עכ"ל ורב שלום בניך, שמרבין נוסח השלום לומר בו רבי ומורי :

דף פ"ד, כסימא את עין עבי עבדו. ג"ל ב"ס"ד ע"פ מ"ש הגאון חיד"א ז"ל, גד"ל בשם הרמ"ד ז"ל, דעבי עבדו כל ר"ג היה גלגול חם, והיה הצורור מהטוב שבו, ולכן נקרא עבי עכ"ל, וידוע דהכתוב הלא עין חם בראייתו, דכתיב וירא חם אבי כענן את ערות אביו, ויגד לשני אחיו בחיך, ויבזה את אחיו בראיה, דכתיב ויבזה את ערות אביו, ויגד לשני אחיו חזיהם ופניהם אחורנית וערות חזיהם לא ראו, לכן נחגלגל הדבר פתח, כסימא ר"ג את עיניו לכפר על אותו גלגול, ולכן נקרא עבי אחיות יבט, ודוק :

דף ע"ה ע"ב. בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור וכו'. כהב"ש מ' הבה אפי"ג דהנורר חייב באחריותו, כיון שלא נדר שור מהחלה לא קבע נדרו בשור, ואם מתאו נגנב מוילהא עלמו בכבש לרבנן, וכיון דזה פוטר עלמו בכבש הגנב נמי פוטר עלמו בכבש, מיהו זה דיקא בהיכא דנאבד מן הגנב, שלא היה אחריות הגנב חמור משל נדר, אבל אם אכלו הגנב הרי נהנה שור מן ההקדש, וקרבן מיהא משלם להקדש, וזה נדרו ופסוט. ולכאורה י"ל איך מצי הגנב לפטור עלמו משעם דעל הפסד מלוה מן המוכתר אינו חייב לבעלים, והלא הפסד דבעל קרבן השור ישאל על נדרו, ויאל השור לתולין למפרע, ואז יחייב זה הגנב לשלם לו דמי שור לכ"ע, ונדוע דיש שאלה בהקדש, וכמ"ש רש"ס בבבא דף ק"ד יע"ה, והגם דהגאון חית יאיר נסתפק אם מועיל שאלה גבי קרבן, זה דיקא באומר הרי זה, אבל באומר הרי עלי עולה לא נסתפק, וכמ"ש הרב ארמא קודש דף קל"ז ע"ד יע"ה, ואפי"כ היכי משכחת להאי דינא דרבא שזה פוטר עלמו בכבש. וי"ל ב"ס"ד, דמשכחת לה היכא שזה הנודר נפטר, והיורשים באים לדון עם הגנב, דהשתא ליתיה לנודר למעבד שאלה, ובהאי גוונא משחטי רבא בדיון הגו' :

וראיתי להרב ארמא קודש שם, שאל לישיע להגאון מהר"ם מייזן ז"ל, להצילו מטענת הגאון חכם נבי ודעמיה, משום כיון דמי בעל הקרבן למיתשל על הקרבן ולמוכרו, הו"ל ממון גמור, וחייב זה לשלם, ואחז מחמת כן סחית המערערים על ראיית מהר"ם מייזן ז"ל,

אין בה ממש יע"ה, ואח"כ מ' לא היל כלום בזה, דהא מצינו להרשב"א ז"ל שהביא דבריו הר"ן ז"ל בגדרים דף פ"ה, גבי מתניתין דכהנים ולוים נהנים לי וכו', שכתב ומיהו שמעינן דהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולין אחרים ליתול אותם בעל כרחו, ואינו יכול לעכב אפי"פ שיכול לשאול על נדרו, כיון דהשתא מיהא לא אחשיל, מיהו היכא דאחשיל חייבין לשלם, כיון דהחכם עוקר הנדר מעיקרו וכו', וא"ת אפי"כ איך יטלו כהנים בעל כרחו, למה לא יחוש דילמא מיתשל ומיתסו מדריה, לאו קושא היא, דהתנן המקדש את האשה על חנאי וכו', הכא נמי דאם אחשיל עבדי כהנים איסורא למפרע, כל חזמת דלא אחשיל לא חיישינן להכי, עכ"ל יע"ה. ואפי"כ הכא כיון דמוכרח לומר דאיירי רבא ברלא אחשיל, אין לומר כיון דהוא יכול לאחשיל שאו יכול למכרו, נחשב עתה ממון של חולין, ויחייב הגנב, אלא אמרינן כל חזמת דלא אחשיל לאו ממוניה הוא, וכמ"ש הרשב"א ז"ל :

אמנם בבאי סוגיא דרבא י"ס להקשות, דהא בגיטין דף כ"ד ע"ב איתא במשנה, הכהנים שפגלו במקדש במזיד חייבין יע"ה, וק"ל אמאי רבא נקיט בעיא דידיה על מילאות חדשה שעשה בדיון הגנב, במי שמפרים שור ובא אחר וגנבו וכו', והו"ל למינקט בעיא דידיה על דין המשנה דגיטין הגו', דקתני חייבין, והל"ל אם אמר הרי עלי עולה והפריש שור ופגלוהו כהנים אם מלו למפרע נפשיהו בכבש לרבנן, או"ד שור חייבין לשלם, ובהשקפה הראשונה אמרתי בהך דגיטין לא קא מבעיא ליה, משום דפשיטא ליה דחייבין לשלם שור כאשר הפסידו את ההקדש, דכל מוין חייב לשלם כפי מה שהזיק, והם הפסידו את ההקדש שור, ואיך ישלמו בכבש, ברם בגנב דליכא חיוב מלך ההקדש, דפסיד הוא מלך פסידא דהקדש, דמביא האיש כתיב ולא הקדש, וכמ"ש רש"י ז"ל, להכי בא להסתפק מלך הפסד הבעלים דאפסיד לכו מלוה מן המוכתר, ופשיט לה דפסיד :

אמנם ראיתי במתניתין דמכילתין דף ט' ע"ב, דתנן נכסים שאין בהם מעילה, ופירש רש"י ז"ל אם הזקתי נכסים שאין בהם מעילה אני חייב לשלם, אבל אם הזקתי נכסי הקדש איני חייב לשלם, דנפקא לן כוליה זקין משור רעו ע"כ ע"ה, וכן פירש הרע"ב ז"ל שאם הזקתי נכסים של הקדש איני חייב לשלם, דכתיב שור רעו ולא שור של הקדש, וה"ה לכל שאר זקין ע"כ יע"ה, ואפי"כ לפ"י כהנים שפגלו אין חייבין לשלם להקדש כלום, משום זקין, והא דקתני חייבין היינו משום פסידא דבעלים, והשתא הדרא קושא דידן לדוכתא, אמאי רבא נקיט בעיא דידיה על מילאות חדשה שעשה בדיון גנב, ולא נקיט בעיא דידיה על דברי המשנה דגיטין הגו' :

וישוב האיר ה' את עיני, וראיתי בגמרא דמילעא דף ז' ע"ב, להקדש משלם חמשים וחמשייהו, משא"כ במזיק דלא משלם חמשה, היינו מדרבנן, אבל מדאורייתא לא משלם אפילו קרן, כדמשמע בריש ב"ק דקתני וכו' יע"ה, נמלא לפ"י הא דפסור המזיק בנכסי הקדש אפילו מן הקרן היינו מדאורייתא, אבל מדרבנן חייב לשלם הקרן. ונראה, הא דתקון רבנן חיוב לשלם משום תקנות ההקדש, שלא יבואו להזיק ולהפסיד נכסי הקדש בראותם דפטורים הם, ובאמת כן מצינו בגיטין דף ג' ע"ב, דקאמר תנן הכהנים שפגלו במקדש חייבין, ואני עלה מפני חיקון העולם ע"ה, והיינו ר"ל תקנתא דרבנן היא לחייב המזיק את ההקדש, כדי שלא ירג'לו בכך להזיק, אבל מדאורייתא פטורין. וזוהי נחלתא קושא דידן, דלא נקיט רבא לבעיא דידיה אמחניטין דגיטין, דהתם קאמר חייבין משום הפסד, שעשו להקדש מדרבנן, וכיון דחייבוס רבנן משום היום, שעשו להקדש פשיטא דחייבין לשלם כפי מה שהזיק, אם שור שור, ואם כבש כבש, ומהיכא תיתי לפטור בפשטה בחלואין, ולהכי נקיט בעיא דידיה בדיון גנב דפסור לגמרי מלך פסידא דהקדש גם מדרבנן

מסורת המדרש

לב נדרש דף ל"ג ע"ג. ממומל קנה סימן י"ג.

ענף יוסף

פכ"א ד [ג] השמן גימטריא שס"ד כו. עין בעין. עוד כתב הערות דבש בחלק ראשון דרוש י"א חל להבין למה על שס"ד יש לו רשות ולא על שס"ה. ומה ענין ש"ס. יזכר עם מה שאחזיק ב' יזכר דר"ה כיוצא אריכתא דמי. והעם משום דאדריג נבאר בע"ש באחר בתשרי. ומבואר כי בראשית ולא שקעה אורה של חמה כל יום שבת עד מ"ש. ואז חשב עולם חשך בעדו. ולכן יום א' ויום ב' תשרי כיום אחד דמי. וא"כ אז בשעת הבראה היה יו"ה"כ במנין החמה תשעה לחדש. כי החמה לא יצאה ביום אחד. אמנם להחליף לבנה היה בעשירי כי במהלך לבנה לכ' ימים יחשב. ובתחלת הבראה ניתן לשמן כחמא אדריג לשלום בכל ימי השנה לא נבחר יום אחד. ובמהלך החמה היה רק שס"ד. אבל יום הכפורים הוא כיום אשר נתקצר כי נחלק יום ר"ה לשנים. ומה נבחר יו"ה"כ שהוא עשירי. והוא היום אשר לא יחד לו ימים שנה כי לא היה בשנה ראשונה רק שס"ד ימים. ולכן ביום הכפורים שהוא יום עשירי אין לשמן רשות וחלק בו עכ"ל. ה' [ו] אם עשית חבילות של עבירות עשה כו. הכוונה כזה משום שענין התשובה לברא מלאכים קדושים באותו אבר שחמא והם יגרשו את המשתחיתים אשר היו שורשים שם ע"י החמאים. וז"ש כי בתחבולות רל בתחבולות של מצות תעשה לך מלחמה. והוא שיהיו לוחמים מלאכים קדושים עם אותם המשתחיתים לגרש אותם מעלי. אך כל זה הוא אחרי עויבת החמא. אבל קודם שנתחייב על החמא אין מתכפר וכו' שכתב האריז"ל חל כל המעשים טובים שהאדם עושה בעתו רשע אין ציל שאינו מוסיף כח בקדושה אלא אף גם מוסיף כח בקליפה (וספר כבוד הכמסים).

באור מהר"פ

ה כי בתחבולות וכו'. אם עשית חבילות וכו' דורש מלת תחבולות לשון חבילות. ומתחילה דורש חבילות של מצוה על בעלי תשובה עד לבסוף דורש חבילות מצות של כה"ג בזכות בואת. והיו הדברים וגו'. סיפיה דקרא על לבבך.

ידי משה

פכ"א ד השמן גימטריא שלש מאות ששים וארבעה שכל ימות השנה מקטרג וביה"כ אינו מקטרג. וקשה לי מ"ש

כך ולמה דוקא ביום זה ג"ל לפי דאיתא באלשיך בפסוק אלא עשית והתרחשתי דמית היות אהיה כמוך וגו' פ"י לפי שהשמן מקטרג ואומר אף שהוא המסית מ"מ דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים רק ביום הכפורים שצויה הקב"ה להביא שני שעירים שהיו שרים במראה ובקומה וא"כ אז הוא שוה כביכול להקב"ה ואז אין לו התנצלות זו דברי הרב וכו'. ואם כן לכן ביה"כ אינו מקטרג ודו"ק כנ"ל ולזה כיון ר"ח במדרש פרשה תולדות דף קי"ט ע"ב קח לך שני גדיי עזים טובים שע"י יתכפר לך ביה"כ פ"י הואיל ואמר ליקח שני שעירים שהיו שניהם שרים וע"י זה יהיה כפרה ביה"כ ודו"ק.

ויהי לי לישועה שפ"י ג"כ על הישועה הנ"ל של יו"ה"כ וע"כ סמך לו פסוק ושאתם מים בששון ממעני הישועה שדרשוהו על ששואבים בשמחה על הישועה של יו"ה"כ הנ"ל כמ"ש לקמן פ"י לי סוף סימן ב' על שמחת הלולב בסוכות על הישועה של יום הכפורים כך ששמחת בית השואבה הוא על שמחת ישועת יו"ה"כ והדברים קרובים. השמן גימטריא שס"ד. יומא דף כ' במ"ר פ"י י"ח פ"י כ"א והכוונה לדרוש תיבת השטן בזכריה ג' ובריש איוב ואף שחשבוני שנים פשוטות שלנו שג"ד ימות לבנה עכ"פ עם חודש העיבור משלימים לשס"ה ועם כל זה צ"ע לישב הדברים שהרי בשנה פשוטה הוא שג"ד ובשנה מעוברת הוא שפ"ד. לא יירא לבי שהבטחני. חסר וכצ"ל לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה בואת אני בוטח שהבטחתי בואת יבא אהרן אל הקודש היינו בקרבנות ובכל האמור בפרשה ובעבור דרשה זו הובא כל הענין לכאן.

י"ה. בקרב עלי מרעים, אלו שרי אמות העולם. לאכל את בשרי, לפי ששרי אמות העולם באין ומקטרגין על ישראל לפני הקדוש ברוך הוא ואומרים לפנינו רבוננו של עולם אלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה זרה, אלו מגלי עריות ואלו מגלי עריות, אלו שופכי דמים ואלו שופכי דמים, מפני מה אלו יורדין לגיהנם ואלו אינן יורדין לגיהנם. צרי ואיבי לי, בימות החמה שלש מאות ששים וחמשה יום, השטן גימטריא שלש מאות ששים וארבעה, ג'שכל ימות השנה השטן מקטרג וכיום הכפורים אינו מקטרג. אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא אם תחנה עלי מחנה של סמאל, לא יירא לבי, שהבטחתי בואת יבא אהרן אל הקדוש.

ה בואת אהרן. זה שאמר הכתוב (משלי כד ו) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה. ר' נתן ור' אחא בשם ר' סימון אמר אם עשית חבילות של עבירות עשה פנגדן חבילות של מצות. (שם ו ח) עינים רמות, (דברים ו ח) והיו לטטפת בין עיניך. לשון שקר, ולמדתם אתם את בניכם. וידים שפכות דם נקי, (שם) וקשרתם לאות על ידך. לב חרש מחשבות און, והיו הדברים האלה. רגלים ממהרות לרוץ לרעה, הוי רץ אחר מילה שהיא בין פרפים. יפיה פזבים עד

הכפורים. אם עשית חבילות של עבירות. ותראה לעשות תשובה. תעשה תמיד היפך ההרגל שלך שבאותו אבר שחטאת תעשה בו מצות תמיד עד שההרגל תעשה כמעט ולא תחזור לסורך. עינים רמות. אם חטאת בעינים רמות עשה כנגדו מדה טובה נגד מדה רעה. וכן כולם. (והיו הדברים האלה. וכו' על לבבך). אחר מילה שהיא בין ברכים. פ"י להיות מוהל. ואפשר הוה סנדיקום כמ"ש בתהלים מז' ליה בילקוט ברכי בהן אני עושה סנדיקום לילדים בשעת

מתנות כהונה

חבילות. עינים רמות. אם חטאת בעינים רמות עשה כנגדו מדה טובה נגד מדה רעה וכן כולם.

חידושי הרד"ק

בתהלים מזמור ל"ה בילקוט ברכי בהן אני עושה סנדיקום לילדים בשעת מילה ופריעה (ואפשר לזה נתכוון ג"כ בתי"ס פ"י וידי שחרגם ילדו על ברכי יוסף כד אתלילו נזרעין יוסף. כי בימיהם היה המוהל עצמו סנדיקום).

חידושי הרש"ש

ה יפיה כזבים עד שקר כצ"ל. כי חושב בכאן השבע תועבות אשר מנה שלמה במשלי ר' בלשון הכתוב שם.

לפי דאיתא באלשיך בפסוק אלא עשית והתרחשתי דמית היות אהיה כמוך וגו' פ"י לפי שהשמן מקטרג ואומר אף שהוא המסית מ"מ דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים רק ביום הכפורים שצויה הקב"ה להביא שני שעירים שהיו שרים במראה ובקומה וא"כ אז הוא שוה כביכול להקב"ה ואז אין לו התנצלות זו דברי הרב וכו'. ואם כן לכן ביה"כ אינו מקטרג ודו"ק כנ"ל ולזה כיון ר"ח במדרש פרשה תולדות דף קי"ט ע"ב קח לך שני גדיי עזים טובים שע"י יתכפר לך ביה"כ פ"י הואיל ואמר ליקח שני שעירים שהיו שניהם שרים וע"י זה יהיה כפרה ביה"כ ודו"ק.

מסורת המדרש

לג יושלמי סוף מס' הויתו.
לד פסיקתא רבמי פ' ט"ו.

אמרי יושר

ה קברניט. כדא רב החובל
ויעשה עצמו וישתדל להיות איש
פקח במצות במשכנות שיתן קנם
קצוב לכל פעם שעבור מצוה.
פתר קרא במשניות. זהו
בתחבולות מלשון חבל שהוא מג
נדלים כן משנה תלמוד הגדה
עשה מלחמה של תורה וצריך
תחבולה לעשות סימנים לתורה.
ו **בזאת יבא אחרון.** לא אמר
כלה רמז למילה ולתורה והיה זה
זכות לאהרן כי הוא מל אותם
במדבר ותורה 'בקשו מפיו כי
מלאך ה' הוא והיה זה ביום
הכפורים כי אברהם נימול ביום
הכפורים כדאיתא בפרקי ר'
אליעזר גם לוחות שניות ניתנו
ביום הכפורים.

באור מהרי"פ

קברניט וכו'. פי' כמו מנהיג
הספינה צריך לעשות
תחבולות נגד הרוחות כן
צריך האדם להיות קברניט
נגד רוח היצה"ר. שאם ירתק
וכו. וז"ל הערוך ערך רתק א'
(בבא מציעא דף ק"ז) הא
דעביד ליה שורה וריתקה פי'
שורה חומה וריתקה סייג
שעל החומה ע"כ וז"ל ערך
רתק ב' בפסיקא דאחרי
ובויקרא רבה אחרי פרשת
דוד כי בתחבולות וכו' עמוד
ברזל משנה עכ"ל הערוך
וזה רב"מ א"ב (שאם ירחק)
ענין סגירה והוא לשון
המקרא ורתקו בויקים ע"כ
וצ"ע למה לא פירש שהוא
ענין סייג כמו שפי' הערוך
בערך רתק א' וגם צ"ע דשני
הערכים כמעט ענין אחד
הוא וז"ל המעריך ערך רתק
בשמות רבה פ' כ"ז בסופה
שלא הרתיק עליה פי' שלא
חזר וסבב עליה שם פי' ל"ג
הקב"ה מרחיק עלי מחזר
עלי בב"ד פ' ג"א מרחק מן
גבר פי' אגרוף ולא אבן
ושלא כיפה תואר עכ"ל
המעריך. ולהבין דבריו
ביותר אעתיק לך לשון
הערוך ערך מרחק בב"ר פ'

ידי משה

ה ר' בנאה פתר קריה
במשניות. ויהיה פי' הפסוק
כך כשתעשה חבילות של
משניות תוכל אתה לעשות
אח"כ מלחמה דהיינו פלפול
של הלכה.

ליקוטים

ו חבילות כו' התורה הזאת
כו'. חשב כל העניינים הכללים
הנאמר עליהם מלת זאת. כי
הוראת מלת זאת מורה על דבר
הידוע כאלו מורה באצבע על

ה במשניות. כי בתחבולות תעשה לך מלחמה דורש על
מלחמתה של תורה ובתחבולות מלשון חבילות ר"ל
חבילות של משניות והלכות רבות אף שמתחלה לא יבין
מה שלומד ויהיה סגור מהבנתה וכאשר יתמיד בהם
יפתחו לו וזהו התחבולות
ותיבת ירתק מלשון ורתקות
כסף צורף ענין שלשלאות
שסוגרים ומחברים בהם.
ו בכהן גדול בכניסתו לבית
קדשי קדשים. ודורש כי
בתחבולות תעשה לך מלחמה
על מלחמת השטן וחבילותיו
כמ"ש בסימן הקודם והחבילות
של מצות הם התחבולות. ועי'
שמ"ר פר' ל"ח סימן ח' שהוא
שייך כאן. זאת בריתי. בראשית
י"ז פסוק יו"ד. אשרי אנוש
יעשה זאת. וס"ד שומר שבת
מחללו. ובחזונו נא בזאת.
(מלאכי ג'). אצל הביאו את
המעשר אל בית האוצר. בזכות
קרבנות. כפי פשוטו שמ"ש
בזאת קאי על כל המבואר
בפרשה בפר בן בקר וגו' ועל
שתיבת בזאת מיותר דורש על
כל דברים טובים שכתוב בהם
זאת. ו למעלה מן הענין. עי'
לקמן פר' כ"ט סימן ה' ובא
לדרוש מ"ש דבר אל אהרן אחיך
שהיל"ל צו את אהרן שהרי הוא
אזהרה ומצוה ע"כ דורש גו"ש
דבר מלשון נחמה על מ"ש
בפסוק הקודם אחרי מות שני
בני אהרן וצוהו לנחמו על
אבלו ופרשה זו נאמרה ביום

חמס, (ישעיה מג י) ואתם עדי נאם ה'.

ומשלח מדינים בין אחים, (תהלים לו

טו) בקש שלום ורדפהו. ר' יוחנן

פתר קריא בקברניטין, דאמר ר'

יוחנן לעולם יעשה אדם עצמו

קברניט האין יכול לעשות מצוה.

ר' בנאה פתר קריא במשניות,

דאמר ר' בנאה לעולם ישקיע

אדם עצמו במשניות שאם ירמק

יפתחו לו, אם לתלמוד לתלמוד

אם להגדה להגדה. ר' אלעזר

בשם ר' יהושע בן לוי אמר עמוד

ברזל משנה.

ו ר' יודן פתר קריא בכהן גדול

בכניסתו לבית קדשי הקדשים,

חבילות חבילות של מצות יש

בגדו. בזכות התורה, (דברים ד מד)

וזאת התורה. בזכות מילה, (ישעיה

נט בא) זאת בריתי. בזכות שבת,

(שם נו ב) אשרי אנוש יעשה זאת.

בזכות ירושלים, (יהוהא קא ח ה) זאת

ירושלים. בזכות שבטים, (בראשית מט

כח) וזאת אשר דבר להם אביהם. בזכות יהודה, (דברים לג ז)

וזאת ליהודה. בזכות ישראל, (שיר ז ח) זאת קומתה. בזכות

תרומה, (שמות כה ג) וזאת התרומה. בזכות המעשרות, (מלאכי ג י)

ובחזונו נא בזאת. בזכות קרבנות, בזאת יבא אחרון.

ז מה פתיב למעלה מן הענין. ויאמר ה' אל משה דבר אל

אל תורה שבכ"ל פה [ש"ך על התורה]. זאת בריתי. פי' סמך זאת אל
הברית. אשרי אנוש יעשה זאת. פי' לכלה הכלולה [ש"ך]. בזכות ירושלים. פי' ירושלים של מעלה [ש"ך].
וזאת אשר דבר להם אביהם. פי' השכן עליהם המרה הזאת [ש"ך]. בזכות יהודה. פי' אלופי המלחמה
שנאמר ללמד את בני יהודה קשת [ש"ך]. זאת קומתך דמתה לתמר. פי' כי התמר כלול זכר ונקבה [ש"ך].
(וזאת התרומה. אע"ג דאין זה תרומת דגן שהוא זכות תרומה דקאמר. רמז בעלמא מייית ללשון תרומה [פי"ח].
בזאת יבא אחרון. אע"ג דדרשין ביה כל הני דכתיב בהו זאת. עיקריה בסדר הקרבנות של יום הכפורים. דאין
מקרא יוצא מירי פשוטו.) ז [ו] (מה פתיב למעלה כו'. משום דקשה ליה לרבי אבין ג"כ מלת בזאת כדלעיל. לכן
מתרין רבי אבין דע"י דקאמר לך ונחמו קאמר בזאת שאחר שיהיה מנוחם יבא אל הקדש ולא בעצבון.

מתנות כהונה

ואתם עדי וגו'. סיפיה דקרא למען תדעו ותצו וגו' שיעירו
עליי נלג וננפש. בקברניטין. מנהיג הספינה ודרש מחבולות
מל' רב הסוגל ופי' יעשה את עצמו רב ומנהיג האין כו'. ירתק.

חידושי הרד"ף

שאם ירתק. פי' לשון רפיקה באגרוף על הדלת והכוונה שאם יהפוך על דלתי המשנה יפתחו לו שערים אם כו'. ו בכהן גדול
בכניסתו לקודש הקדשים כו'. שמ"ר ס"פ ל"ח.

חידושי הרש"ש

ו בזכות מילה זאת בריתי. המרשים מקום הפסוק לישעיה ג"ט השתבש כי פשוט דהכוונה על הכתוב דבראשית י"ז
ידיד הנכתב אצל מצות מילה נ"כ"ה בשמ"ר פרשה כ"ג ובסוף פרשה ל"ח].

לאתחזיא בגווינן תשובין מתחזיא לדוכרנא דנא
ייתי מבול, אבל בההיא זמנא אתחזיא בגווינן
נהירין כו', וקדין לזכור ברית עולם וידכר קב"ה
להאי ברית דליהו בגלותא ויקים לה מעפרא
ע"פ. הרי מפורש דהקשת שגראה בגווינן תשובין
הוא לזכרון שלא יביא מבול, והקשת בגווינן
נהירין הוא סימן לביאת המשיח, עכ"פ דברי
היערות דבש מה שהביא בשם הזוהר י"ע.

ובמפרש שם כתב שר"ל שיש ג' גווינים בקשת לבן
ירוק ואדום, והירוק מפריד בין לבן לאדום ע"פ.
ובכ"מ שם, רבי יאודה אמר מאן דחמי קשת
בגוויי נהירין לריך לכרנא ברין זוכר הברית,
ובגלותא דלאו איהו נהיר בגוויי כדקא יאות וכו'
ע"פ. ובזוהר פ' נח (דף עב ע"ב), לא תלפי לרגלי
דמשיחא עד דיתחזי האי קשת בעלמא מתקשטא
בגוויי נהירין ויתנהיר לעלמא וכו', והקשת

**וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחיץ וגו'. ויאמר
ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (ט, כב-כה).**

חם, וידוע דהכתוב תלה עון חם בראייתו דנח
וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני
אחיו, ושבח את אחיו בראיה דכתיב ויכסו את
ערות אביהם ופניהם אחרונות וערות אביהם לא
ראו. לכן נחגלגל הדבר עתה שסימא רבן גמליאל
את עיניו לכפר על אוחו גלגול, ולכן נקרא טבי
אותיות יטב ומלשון הכתוב ע"פ.

ויש להוסיף נוסף בזה, דהנה בגלגולי נשמת
להרמ"ע ז"ל (אות לו) כתב, רבן גמליאל
היו בו נשמת שם ועבר, והעבד שלו טבי הוא חם
עבד עבדים יהיה לאחיו. ושם (אות נה) כתב
עוד, חם הוא טבי עבדו של רבן גמליאל וזה
תיקונו, ובמספר קטן עולה חם כמו טבי, וידוע
כי חם עבד עבדים כו' ע"פ. והמגיה שם העיר
דפסוק זה נאמר על כנען בן הרביעי של חם,
ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. איברא
דאכן טבי היה מזרע כנען, כמ"ש ביומא (פז א)
הרבה בניס היו לו לכנען שראויין ליסמך כמבי

הרחיד"א ז"ל בדבש לפי (מע"ט ט' אות ז'),
הביא מספר ערכי הכנויים להרמ"ז
ז"ל, לטבי עבדו של רבן גמליאל היה גלגול חם,
הביטור מהטוב שבו, ולכן נקרא טבי. וכתב
הרחיד"א ז"ל, ואפשר לרמוז כי טבי הוא כ' עם
הטולל, וזה הכ' נכנס באמצע אותיות חם והיה
חכם. וכך אמר רבן גמליאל (סוכה כ' ב) כי טבי
היה תלמיד חכם ע"פ. והנה מה שהביא מערכי
הכנויים להרמ"ז, לא ידעתי למה לא הביא
מהאריז"ל בשער הגלגולים (הקדמה כט) שכתב
כן, וז"ל מן חם בן נח ילא טבי עבדו של ר"ג,
ולכן נקרא טבי על שם שהוא מבחי הטוב
שהיתה עדיין מעורבת ברע ועתה נטהה בטבי
ע"פ. וכ"כ עוד בלקוטי תורה סו"פ בראשית
(כ"ד הנחש השואני ע"פ).

**ובבן יהוידע ככ"ק ועד ב', כתב לפרש במ"ש
מעשה ברבן גמליאל שסימא את עין טבי
עבדו כו', עפ"י דברי הרמ"ז לטבי היה גלגול**

עבדו של רבן גמליאל, אלא שחובת אביהם גרמה להן ע"ש.

למדנו מכל זה, שרבן גמליאל היה גלגול סם, וטבי שהיה מזרע כנען היה גלגול חס. ונפלא הדבר שכלן נתקיים הפסוק ברוך ה' אלהי סם ויהי כנען עבד למו, דטבי מזרע כנען היה עבד לרבן גמליאל שהיה גלגול סם. ומובן גם ומה שחס ראה להכשיל את סם לפגום בעיניו, מדכתיב ויגד לפני אחיו בחור, נתקן עתה ע"י שרבן גמליאל שהוא סם פגע בעיני טבי שהוא חס.

וראיתי בספר רגל ישרה לבעל המלא הרועים ז"ל (ע' חס), שהביא דברי הרמ"ע יצ"ל דחס נתגלגל בטבי עבדו של ר"ג, ונתקיים ט עבד עבדים יהיה לאחיו. והקשה על דבריו, דהרי חס לא נתקלל לעבד רק כנען. וכתב וי"ל דאפשר דמא"ה אמר רבן גמליאל אין טבי עבדי קשאר כל העבדים, שהם באים מכנען, והוא חס בעצמו, שכשר היה קודם מפשה, ולכך קיבל עליו תמחמין ע"ס. ודבריו ז"ב, דביומא סם איתא להראי דטבי היה מזרע כנען. ומה שנתקשה בדברי הרמ"ע ז"ל, לפי מה שביארנו לעיל הענין פשוט, שטבי היה מזרע כנען ונתגלגל בו נשמת חס.

ויש להוסיף דברים בזה. לפי האמור דחטא חס היה בדאיות העין, וכשנתגלגל בטבי ראה נתקן חטא הראיה שלו בגלגול הקודם. וידוע דמ"ח מלות עשה הם כנגד רמ"ח אברים של האדם, כדאיתא במכות (כג ב). והנה נעלם מחטא כל מלוא ומלוא כנגד איזה אבר שבאדם

היא. ובמהר"ג"א מכות סס כתב, דמלוא אברי אמונה ב' הוא כנגד הלב ע"ס. ובדרך אפשר היה נראה לומר שנגד שני העינים שבאדם יש שתי מלואות והם תפילין וסוכה. מלוא תפילין, עפ"י מ"ס במד"ר פ' אחרי (פכ"א, ה) אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגד חבילות של מלוא, עינים רמות, והיו לוטוטפות בין עיניך כו'. ובספר עמק ברכה לאבי השל"ה ז"ל (סיומן טז) כתב, הזהירנו התורה להניח תפילין ולוטוטפות בין עיניך לתיקון העינים ע"ס. ועיין בספר אזור אליהו ולבעל השבט מוסר ז"ל (סיומן ב'), שכתב לבאר בכמה אופנים, בטעם שמלוא תפילין הוא תיקון לפגם העינים ע"ס. ומלוא סוכה, עפ"י מש"כ בספר מגן דוד להרה"ק ר"ד מטולנא ז"ל (ליום א' דסוכות דף קד ע"ב), דסוכה הוא מלשון הסתכלות, וע"י מלוא סוכה שמקיימים, ע"י זוכים לתקן את הראיה ונעשה תקון בכל החטאים, ולזה סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה משום דלא שלטא ביה עינא, ואי אפשר להיות תיקון לראיות האסורות, רק עד עשרים אמה כסירה משום דשלטא ביה עינא ומתקן הראיה כו' ע"ס.

ונפלא הדבר מה שמצינו בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה מקיים שתי מלואות אלו תפילין וסוכה, אף שהיה פטור מהם בהיותו עבד. כמ"ס במכילתא פ' בא (יג, ט), ובירושלמי עירובין (פ"י ה"א) וסוכה (רפ"ב), טבי עבדו של רבן גמליאל היה מניח תפילין ולא מיתו בו חכמים. וכן היה מקיים מלוא סוכה, ומ"ס בסוכה (כ' ב) שהיה יסן חתם המטה, הוא שלא

לדחוק את התלמידים, כמ"ס בירושלמי והבבלי
המס' והראשונים שם. ונראה מדבריהם שבזמן
שלא היו התלמידים שם היה משתדל לקיים מצוות
סוכה ולא מיתו בו חכמים. ולפי האמור מובן

היעב מה שקיים שתי מצוות אלו, להיות שנתגלגל
עוד הפעם וכל לעולם לחקן חטא הראייה של
בגלגול הקודם. על כן קיים שתי מצוות אלו שהם
כנגד העינים.

מן הארץ ההוא יצא אשור ויבן את נינוה וגו' (י. יא.)

פירש"י כיון שראה אשור את בניו שומעין
לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל,
יאל מתוכם. ומקורו בב"ר (פל"ז, ד) ע"ש.
וראיתי מובא בשם אחד הדיקים מתלמידי
הבעש"ט נ"ע, שבה יובן מה שמנינו ביונה
הנביא שנטווה ללכת לנינוה להתנבאות עליה
שיקובו בתשובה, ולמה הכריחו הש"ת כ"כ, וכי
מה יאל אם לא יקובו ויחרב כרך אחד של
אזה"ע. אלא מכיון שנינוה היתה עיר שנבנה
ונתיסד ע"י אדם שראה להאיל את דורותיו
מלכפור בה, ועיר כזו אין הקב"ה יכול להסכים
שיחרב, אלא ראה שיחזרו בתשובה ויגללו.

ויש להעיר שרעיון זה כבר נמלא לרז"ל במדרש
אגדה פ' נח כאן, שאמרו לפי שראה אשור
שבניו מורדין בהקב"ה ובנו עיר ומגדל בארץ
שנער במלכות נמרוד, ולמה נקרא שמו נמרוד

שמרד בהקב"ה, יאל מעתה והלך לו לארץ
אחרת ט'. ולפי שברח מהם ולא ראה להיות
בעתה למרוד בהקב"ה, לכך כשחטאו בניוה
אמר הקב"ה ליונה בן אמיטי שילך לשם וינבא
עליהם, אמר לו הקב"ה אביהם יאל מארצו
לכבודי, לכך כך בשליחות אל בני עירו, מה שלא
מנינו בשאר הנביאים שהלכו לעיירות של אומות
העולם אפילו שהיו מתנבאים עליהם ע"ש.

ומדרש זה הביא החזקוני כאן, וז"ל נמלא
במדרש מה ראה הקב"ה להעמיד
נביא להוכיח נינוה יותר מכל שאר אדמה ונראה
לז"ל אומה. או אומה, אומות העולם, אלא
בזכות אשור שהיה לדיק שבנה נינוה, בדכתיב
מן הארץ ההוא יאל אשור, פי' מן העצם ההוא
יאל אשור שלא הסכים לדור הפלגה ולדיק היה
ע"ש.

ואת רסן בין נינוה ובין בלח הוא העיר הגדולה (י. יב.)

הפסוק כאן 'רסן הוא העיר הגדולה' ע"ש. ולא
נחבאר כוונתו בזה. ועיין מה שכתבנו בעירובין
שם.

עיין פירוש הפסוק במפרשים. ובעירובין (כו א)
איתא מערב לה לכולה מחוץ ערסייתא
ערסייתא, ובפירוש רבינו חננאל שם, הביא